№ 258 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ — 1913 — ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 258

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1914 Թ. ՀԱՄԱՐ
43-ՐԴ ՏԱՐԻ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

12 և 11 ամիսը	10 ամիսը	9 ամիսը	8 ամիսը	7 և 6 ամիսը	5 ամիսը	4 ամիսը	3 ամիսը	2 ամիսը
10 ռուբ.	9 ռուբ.	8 ռուբ.	7 ռուբ.	6 ռուբ.	5 ռուբ.	4 ռուբ.	3 ռուբ.	2 ռուբ.

Դեկտեմբերի 1-ից մինչև յունվարի 1-ը 85 կոպ.

Ամերիկայի բաժանորդները պէտք վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 ռուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Յայտարարութիւններ ընդունվում են բոլոր լեզուներով։ Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել՝ առաջին երեսի վրա տողատեղին (պետիտ) 20 կ., վերջին երեսի վրա 10 կ.։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

ՊՐԷՄԻԱ

«Մշակի» ՏԱՐԵԿԱՆ այն բաժանորդները, որոնք 1914 թ. համար (սկսած յունվարի 1-ից 1914 թ.) միանուագ կամ մաս-մաս վճարած կլինեն 10 րուբլի բաժանորդավճարը, կը ստանան ՁՐԻԱԲԱՐ հետևեալ նոր լոյս տեսնելիք գիրքը՝

„Տպագրութեան արուեստ եւ Հայք"

Աշխատութիւն Թիւրքահայ գրող ԱՐՇԱԿ ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆԻ

Գիրքը զարդարված կը լինի բազմաթիւ պատկերներով և տպված ընտիր թղթի վրա։ Ոչ-բաժանորդների համար գիրքը կարժենայ 2 րուբլի։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍԱԾ
„ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ"
Ընկերաբանական ամսաթերթը
նուիրուած
Ողբացեալ մեծ հայրենասէր
ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
(հանգուցեալի մեծադիր պատկերով միասին)
Արտատպուած է՝
Ողբացեալի վերջին յօդուածը «ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՒՄ» խորագրով։
Կը գրեն՝ Տիգրան Քէլէքեան, Օննիկ Չիֆթէ-Սարաֆ, Միհրան Յովհաննէսեան, Արշակ Ալպօյաճեան, Քէչեան, Արմենակ Հայկունի, Գալուքճեան և ուրիշներ։
Հասցէն՝—Boite Postale Ottomane №167, Constantinople.
(օ.մ.) տ. 1044. 5—2

ԵՐԳՈՒՍԱԼ-ՀԱՒԱՏԱՐՄԱՏԱՐ
ԱՐՇԱԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ
ԲԱԳՈՒԻՑ ԹԻՖԼԻՍ
Լերմոնտովսկայա 4.
(օ. մ.) տ. 5—4

Առաջնակարգ ցիրկ
ԵՂԲ.
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ

Այսօր, երեքշաբթի, նոյեմբ. 19-ին, տեղի կունենայ ցիրկային խոշոր ներկայացում, մասնակցութեամբ առաջնակարգ արտիստների։ Այսօր տեղի կունենայ հասարակութեան սիրելի՝ աշխարհահռչակ ըմբիշ Զէմբեր Ցիպալի բենէֆիսը։ Ըմբշամարտեն —Ցիպալը՝ Բուպսոնադի հետ, անգլիական բոքսով, 50 ր. մրցանակով. այնուհետև՝ գոտեմարտ Իվան Կայինի և Սեպնիկի միջև, իսկ վճռական՝ Վախտուրովի և Մայսուրաձէի, Լուկա Կօպեկ-վի և Ժան-Սաբատեէի միջև։
Ներկայացման սկիզբը ժամը 8-ին, ըմբշամարտի սկիզբը ժամը 9½-ին, իսկ ներկայացման աւարտը ժամը 11-ին։
տ. 1058. 1—1

ԲԺԻՇԿ
Ե. ՔԵՐԵՍՏԷՃԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂԱՅԻՆ հիւանդութիւններ։
(Ճառանձն. կրծքի, Թոքախտի և արեան պակասութեան)
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 12—2-ը / Երեկոյեան ժ. 5—7-ը)
Գրաֆսկայա, 3 (Լօրիս-Մելիքօվսկայա փողոցի կողմից)
(Ե.Հ.կ.) տ. 774. 100—28

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. ԿԵՕՆՃԵԱՆ
Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին. պլօմբ, արհեստական ատամներ, ատամի հեռացում, (առանց ցաւի)։
Ընդունելութիւնը՝
Ամեն օր (Առաւօտեան ժ. 9—2-ը / Երեկոյեան ժ. 4—7-ը)
Անկիւն Արաս-Երևանսկայա հրապարակի և Լերմոնտովսկայա փողոցի, № 1.
(Ե.Հ.կ.) տ. 679. 74—28

Թիֆլիսի համալսարանի
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ
Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսեց ներքին հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը. առանձնապէս կրծքի, Թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի. բժշկութիւն նաև խառն ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, արհեստական ՊՆԵՎՄՈԹՕՐԱՔՍՈՎ. Թոքերի և սրտի քննութիւնը լուսավորված ՌԵՆՏԳԵՆԵԱՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐՈՎ։ Ամեն օր՝ 9—1 ժամ ցեր. և 5—7 ժ. երեկոյեան. ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ԱՌ. Ժ. 9—10 ԶՐԻ։ Бебутовская 23, тел. 7—92.
(տ.օ.) տ. 977. 100—16

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

16 և 17 նոյեմբերի

Սօֆիա.—Այն տեղեկութիւնը, թէ ֆրանսիացի գեներալ Ժոֆֆրը ձեռքում ունի Թագաւորի հրամանի գրաւոր բնագիրը յանուն Սավօվի՝ սերբերի և յոյների վրա յարձակվելու մասին, իրականութեանը չէ համապատասխանում, որովհետև այդ տեսակ հրաման երբեք չէ տրված։

Պուանկարէն համաձայնեց կատարել Բոլգարիայի խնդիրքով միջնորդի դեր յոյն-բոլգարական տարաձայնութեան մէջ Մակեդոնիայից եկող բոլգար գերիներին ազատելու առիթով։

Ֆերդինանդ արքան վերադարձաւ,

—

Սօֆիա.—Գէնեադիևը տեղեկանալով Հարմանլիում, որ Թիւրքաց ներքին գործերի մինիստր Թալէաթ-բէյը գտնվում է Ադրիանուպօլսում, հրաւիրեց նրան Մուստաֆա-փաշա։ Թալէաթ-բէյը հրաւէրն ընդունեց։ Երկու մինիստրները խորհրդակցեցին փախստականների հարցի մասին և եկան համաձայնութեան։

—

Սկօպլէ.—Սերբ իշխանութիւնները նոր նուաճած երկիրներում որոշում են այն 20—38 տարեկան անձանց, որոնք ընդունակ են զէնք կրելու։

—

Աթէնք.—Թագաւորը այցելեց անգլիական ծովակալին «Ինթլէկսիբլ» զրահանաւի վրա և յետոյ ներկայ եղաւ նախաճաշին. Ծովային մինիստրն այցելեց անգլիական և ֆրանսիական ծովակալներին։ Պիրէյի և Աթէնքի ազգաբնակութիւնը ցնծութեամբ ողջունում է նաւաստիներին։

—

Վիէննա.—Անգլիական դեսպանը յայտնեց «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէի» աշխատակցին, որ Անգլիան անհրաժեշտ է գտնում յանուն խաղաղութեան շահերի հաշուի առնել Աւստրո-Ունգարիայի առանձին շահերը Բալկաններում, հաղորդեց, որ Անգլիայի յարաբերութիւնները Աւստրո-Ունգարիայի հետ լաւ են և բարելաւվել են յարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ, և աւելացրեց, որ եկել է Վիէննա երկու երկիրների միջև բարեկամութիւնը ամրապնդելու հրահանգով. Ֆրանց-Ֆերդինանդի այցելութիւնը Լօնդօն կրում էր մասնաւոր բնաւորութիւն, չունէր քաղաքական նշանակութիւն։

—

Վիէննա.—Աւստրիական պատգամաւորութեան բոսնիական մասնաժողովում ֆինանսների մինիստրը յայտնեց, որ Բոսնիան և Հերցեգօվինան անընդհատ զարգանում են տնտեսապէս ու կուլտուրապէս։

—

Վիէննա.—Ունգարական պատգամաւորութեան արտաքին գործերի մասնաժողովի զեկուցագրում շնորհակալութիւն է յայտնված արտաքին գործերի մինիստրին աչքի ընկնող ծառայութիւնների համար, որ նա երկրի ծանր ժամանակ ցոյց տուեց լիակատար անձնուիրութիւն, մասնաւորված է, որ դիւանագէտները ամբողջ ժամանակ ուշի ուշով հետևում էին դէպքերին, որպէսզի միապետութիւնը չը տուժէր. անտարակոյս կը լինի Բերխտոլդին պատասխանատու դարձնել այն դէպքերի համար, որոնց անկարելի էր խափանել, ոչ էլ ձևափոխել։

Ապա զեկուցագրում յայտնված, որ միապետութիւնը միշտ էլ աջողութեամբ կարող կը լինի պաշտպանել իր շահերը։ Անհրաժեշտ է բարեկամ մնալ Թիւրքիայի հետ ու համերաշխ լինել Ռումինիայի հետ։ Յայտնելով գոհունակութիւն Գերմանիայի և Անգլիայի մերձեցման առիթով, զեկուցագիրը միանում է Բերխտոլդի յայտնած մտքին, թէ պէտք է վերջապէս բարելաւել յարաբերութիւնները Աւստրիայի և Ռուսաստանի միջև։

—

Վիէննա.—Որսից վերադարձաւ սպանական Թագաւորը։

—

Մուկդէն.—Մամուլը հանգիստ տոնով քննադատում է Մոնգոլիայի առիթով կապված ռուս-մոնգոլական համաձայնութիւնը, գոհունակութիւն է յայտնում վէճի վերջնական լուծման համար, ցանկանում է որպէսզի յետագայում բարի յարաբերութիւններ հաստատվեն Ռուսաստանի հետ։

—

Տօկիօ.—Մինիստրների խորհուրդը ընդունեց 1914 թ. բիւջէն։ Ծախսերը 550 միլիոն են, եկամուտները՝ 20 միլիոնով աւելի։

—

Փարիզ.—Պատգամաւորների պալատը Պուլանից յետոյ փոխառութիւնը քննադատեց Կայօն, որ ասաց, թէ դեմօկրատիան չի ընդունի նոր հարկերը՝ մինչև որ ունեւոր դասակարգերը չը համաձայնեն զոհաբերութիւններ անել։

—

Փարիզ.—Արմատական կուսակցութիւնը վճիռ կայացրեց, որ մինիստրներ Պիշօնը, Մասսէն, Լիւմօնը, Կլէմանտէլը և Կլօզը, նաև մինիստրի օգնական Դուբրէյլին, որոնց առաջարկված էր կամ մինիստր դառնալ կամ պատկանել կուսակցութեանը, չեն հրաժարվել, հետևաբար հեռացվում են կուսակցութեան կազմից դուրս ելած։

—

Դուբլին.—Բօնար Լօուի և Կարսօնի ճառերի ժամանակ թագաւորական թատրոնում, մի քանի հազար հոգուց բաղկացած ամբոխը ժողովվեց թատրոնի առաջ, երգելով ազգային երգեր, նետելով ձուեր ու քարեր և կրակելով ատրճանակներից։ Վիրաւորվեց մի կին։

—

Հռոմ.—Պատգամաւորների պալատի նիստը բացվեց Մարկօրի նախագահութեամբ, որ իր ճառի մէջ ողջունեց նոր պատգամաւորներին և շօշափեց ընթացիկ դէպքերը։ Երբ նախագահը Լիվիայի պատերազմի մասին, սօցիալիստ դէ-Ջիօվաննին ընդհատեց նրան աղաղակելով՝ «Կորչի պատերազմը»։ Ամբողջ պալատը, բացի ծայրայեղ ձախակողմեաններից, ոտքի կանգնեց և պատասխանեց բացագանչելով՝ «Կեցցէ Իտալիան» և երկար ծափահարեց։ Մարկօրան իր ճառն աւարտեց բացագանչելով՝ «Կեցցէ Իտալիան», որ ծածկվեց բոլոր պալատի ծափահարութեամբ, բացի ծայրայեղ ձախակողմեաններից։

—

Պետերբուրգ.—Եալտա մեկնեց մինիստրների խորհրդի նախագահը։

ՌՈՒՍ-ԲՈԼԳԱՐԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

(«Россія» թերթի յօդուածը)

Պետերբուրգ, 16 նոյեմբերի

Բոլգարիայում կուսակցութիւնները, գործիչները և լրագիրները շարունակում են յախուռն յարձակումները, նպատակ ունենալով որոշելու, թէ ով է մեղաւոր երկրին հասած դժբաղդութեան մէջ։ Այդ յարձակումների մէջ որոնում են ոչ միայն քաւութեան նոխազին, որի վրա կարելի է բարդել ժողովրդական բովանդակ վիշտն ու պետական ամբողջ քայքայումը, այլ և դրա հետ միասին կամենում են անցեալի դասերից օգուտ քաղել ապագայի համար։

Այդ ձգտումը ինքնին հասկանալի կը լինէր։ Կարելի էր միայն ողջունել, որ կամենում են յայտնագործել պարտութեան իսկական պատճառները, որպէսզի ապագայում չը կրկնվեն հին մեղքերը, որոնք Բոլգարիային անդունդի եզրը հասցրին։

Սակայն, տարված՝ կրքով ու իրանց ներքինները պարզ դարձնելու բնական ցանկութեամբ, դժբաղդութեան իսկական յանցաւորներից շատերը դիմում են զրպարտութեան անվայել միջոցների, կամենալով մոլորեցնել կողմնակի անձանց։ Խելառ կուրութեամբ այդ մարդիկը պատրաստ են մոռացութեան տալ ամէն անցեալը, որ արեան ու զոհերի կապ հաստատեց Ռուսաստանի և նրա ստեղծած Բոլգարիայի միջև։ Ժողովրդի սրբութիւն սրբոցը՝ նրա հաւատն է, բայց այդ նրանց համար սոսկ քաղաքական դաւի զէնք է, ու նրանք պատրաստ են հրաժարվել անգամ ուղղափառութիւնից ու կրօնափոխ լինել, յուսալով ձեռք բերել աւելորդ միջոց ևս, որպէսզի բոլգար ժողովուրդը իրանց անձնական խնդիրների հլու խաղալիք դարձնեն։

Այդ բոլոր զրպարտութիւններին ու կեղտոտ բամբասանքներին Ռուսաստանը ցայսօր չէր պատասխանում, անջատելով Բոլգարիան և բոլգար ժողովուրդը այն պղտոր փրփուրից, որ բարձրացաւ ժողովրդական կեանքի վերև։ Թող իրանք բոլգարները պարզեն փաստերի այն յեղաշրջումը, որպիսին նրանց ամէն օր հրամցվում է։ Կենսունակ և ուժեղ ժողովուրդը կը յաղթահարէ ներկայ իր անաջողութիւնները և ցոյց կը տայ ապրելու և վերածնվելու այն ընդունակութիւնը, որ միշտ կը գտնէ համակրանք ու աջակցութիւն մեծ Ռուսաստանի կողմից. բայց մենք չենք կարող նախազգուշացման խօսք չասել այն ուղղութեան առիթով, որպիսին կամենում է տիրող դառնալ Բոլգարիայում։ Այդ ուղղութիւնը արդէն չէ բաւականանում զրպարտիչ արշաւանքով Բոլգարիայի սահմաններում. ինչպէս հաղորդում է Պետ. Հ. Գործ.-ը, աւստրիական ազդեցիկ «Րէյխս-Պօստ» լրագրում երևացել է յօդուած «Ռուսական զօրահաւաքի փոքրձնական գաղտնիքը» վերնագրով։ Այդ յօդուածի ամբողջ տոնը և բովանդակութիւնը յար և նման են այն ամենին, որ խօսվում ու խրախուսվում է ներկայումս այն մարդկանցից, որոնք երևացել են Բոլգարիայի պետական կեանքի երեսին։

Անկարելի ընդունելով միջամտել Բոլգարիայի ներքին կեանքին, մենք Թողնում ենք, որպէս զի ինքը բոլգար կառավարութիւնը ընտրէ ազատօրէն այնպիսի ուղի, որպիսին նա կը համարէ անհամեմատ համապատասխան, բայց և որովհետև մենք չենք կարող սառնասիրտ մնալ հանդէպ բոլգար ժողովրդի տառապեալ վիճակին, մենք կամենում ենք, որպէս զի Սօֆիայում ուրուշակի ըմբռնեն, թէ քաղաքական դաւերի ու երկգիմի խաղի ճանապարհի վրա Ռուսաստանը չէ կարող անորոշ ուղեկից լինել։ Բոլգարիայի գերագոյն ղեկավարների խելացութիւնից է կախված վճռել, թէ կամենում են արդեօք նրանք խուսափել իրանց երկրի համար վտանգաւոր արկածախնդրութեան զարաշրջանից, թէ ոչ։ Եթէ ճիշդ է, որ աւստրիական լրագրի յօդուածը քաղված է հեղինակաւոր բոլգարական աղբիւրից, ուրեմն հասկանալի է դառնում, թէ ինչ մարդիկ են նրանք, որոնք մօտիկ ապագայում կոչված են օգնելու Ֆերդինանդ Թագաւորին Բոլգարիան խաղաղեցնելու դժուարին գործում։ Իրանց միապետին պաշտպանելու ձգտումով նրանք գործում են իբրև նրա թշնամիներ, որովհետև չեն հասկանում, որ այդօրինակ պաշտպանութիւնը յանուն արտասահմանեան Աւստրիայի բարեացակամութիւնը ձեռք բերելու պատիւ չէ բերում ազատ Բոլգարիայի ղեկավարին։

Այնուհետև կիսապաշտօնական լրագիրը, ընդգծելով որ ներկայ բոլգարական անաջողութիւնների մէջ բնաւ Ֆերդինանդ արքան մեղաւոր չէ, աւարտում է իր յօդուածը այսպէս.

Անցեալի փորձը պերճախօս կերպով ապացուցանում է, որ հակառուսական ագիտացիան չէ կարող խոր արմատներ ձգել Բոլգարիայում և որ վաղ թէ ուշ բոլգար ժողովուրդը վերստին ոտք կը դնէ այն փորձված ճանապարհի վրա, որ նրան կը մերձեցնէ Ռուսաստանին, այն Ռուսաստանին, որ հանապազ պատրաստ է մեկնել իր եղբայրական ձեռքը։ (Հ. Գ.)

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Հեռագրով)

Վլադիկավկազ, 17 նոյեմբ.

Խորապէս ցաւում եմ ծանր կորստի համար։ Խոնարհվում եմ իդէալական նարօդնիկ Ալէքսանդր Քալանթարի գերեզմանի առաջ։
Արշակ Փիրումեան

—

Ալէքսանդրօպօլ, 12 նոյեմբ.

Մի դառնապարտելի լռութեամբ մենք մինչև այսօր չը շտապեցինք մեր յուսահատ ողբն էլ խառնել այն բազմաթիւ լացի ու հառաչանքների ձայներին, որոնք լսվեցին աշխարհի բոլոր ծայրերից, մեր ամենքից սիրված ու յարգված Ալէքսանդր Քալանթարի անսպասելի մահվան առիթով։

Մեր այս յապաղման պատճառը այլ էր։

Գտնվելով հոգեպէս ու ֆիզիկապէս ընկճված դրութեան մէջ, մեր ձեռքը չէր բարձրանում ողբի ու ցաւակցութեան խօսքեր գրել այն ազնիւ մարդու կորստի առիթով, որին ամենից շատ մենք ենք սիրել ու յարգել, մենք ենք լսել ու հաւատացել։

Խոր կերպով վշտացած այդ ազնիւ հասարակական գործչի վաղաժամ մահվամբ, մենք մեր սրտի անսահման վիշտն ու կսկիծն ենք միացնում այդ անփոխարինելի կորստի առիթով արձակված հառաչանքներին ու ողբերին։

Թող օրհնվի նրա անբիծ յիշատակը, յիշատակը այն բարի, առաքինի ու խաղաղասէր հասարակական գործչի, որն իր կենդանի օրինակով միշտ կարօտանում էր տարածել իր շուրջը խաղաղութիւն ու անդորրութիւն։

Ցաւակցական հանգիստ նրա նուիրական աճիւնին։
Պետրոս Մաճառեան

—

Երևան, 30 հոկտ.

Խոնարհաբար խնդրում ենք ընդունէք և մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը՝ անմոռանալի և մեծ հրապարակախօս Ալէքսանդր Քալանթարի վաղահաս մահվան առիթով, որպիսի մահը պատճառեց ամբողջ հայութեան անսահման վիշտ ու կսկիծ։

Մենք՝ ծառայողներս երկար տարիներ կարդալով նրա հոգի Թարմացնող, ոյժ ու եռանդ ներշնչող հանճարաւոր աշխատութիւնները՝ անկարող ենք մոռանալ նրան և երդվում ենք նրա սուրբ անուամբ՝ այսուհետև ևս հաւատարիմ մնալ նրա պաշտած դրօշակին, վառ պահելով մեր սրտի խորքերում նրա ազնիւ գաղափարներն ու անմահ յիշատակը։

Արտասուալից ծունկ չոքելով, խոնարհվում ենք նրա՝ մեզ բոլորիս համար Թանկագին ուսուցչի Թանկագին շիրիմի առաջ։

Թիֆլիսի Առևտրական Բանկի Երևանի բաժանմունքի հայ ծառայողներ՝ Մ. Յակոբեան, Ե. Տէր-Յովսէփեան, Մ. Սկանդարեան, Հ. Աբրահամեան, Վ. Թովմասեան, Պ. Աղաջանեան, Վ. Եղիազարեան։

—

Կանսկ (Արևելեան Սիբիր), 6 նոյեմբ.

Ալէքսանդր Քալանթարի մահվան բօթը ես առայ դեռ հոկտեմբերի 30-ին, սակայն այնքան անսպասելի էր ինձ համար նրա մահը, այն աստիճան մեծ էր իմ մէջ հա-

ւատը դէպի նրա անժամանակ վախճանը, որ երբ Հեռագր. Թղթակցութեան հեռագիրը գումեց այդ մասին, ես ուղղակի մնացել էի ապշած, քար կտրած: Ինքս չէի հաւատում իմ աչքերին: Չորս անգամ կարդացի հեռագիրը, ապա թերթը անվճռականօրէն վայր դնելով սեղանի վրա՝ որոշեցի սպասել «Մշակի» համարներին:

Եկան և «Մշակի» թերթը: Ո՜հ, այն ժամանակ արդէն ընդմիշտ խորտակվեց իմ վեհ հաւատը: Ընկել, կործանվել էր հաստաբուն կաղնին, յաւէտ մարել էր հայութեան պայծառ աստղը, լուսատու ճրագը:

Չը կայ այլևս ազնիւ հայը, ճշմարտասէր հրապարակախօսը, կորովի և անաչառ հասարակական գործիչը, հայ գիւղացիութեան անդաւաճան բարեկամը:

Յաւերժ յիշատակ խաղաղ կուլտուրայի իդէալիստ մարտիկին:

Անվերջ յարգանքներ հայ առաջադիմական բանակի անվհատական ներկայացուցչի հողաթմբին: Ենովք Մ. Նազարեան

—

Գոմ գիւղ (Ախալք. գաւ.), 30 հոկտ.

Կորաւ մեր միակ յոյս՝ անգնահատելի Ալէքսանդր Քալանթարը: Քանի՜-քանի՜ անգամ մեր գաւառն այցելելիս, մեզ յուսադրում էր, խրատում երաշտ տարիների համար շինել ջրաբաշխներ, և որքա՜ն մեր գիւղացիութեան սրտին ու հոգուն մօտիկ համակրելի անձնաւորութիւն էր, մեզ համար մեծ ապագայ ու յոյս էր:

Ո՛վ դու մահ, անգութ սուսեր, մեր սիրտը արեան ծովակ դարձրիր. ինչ անմխիթար հայեր ենք եղել: Համբոյր աճիւնիդ, պաշտելի Քալանթար:

Ի դիմաց ողջ հասարակութեան՝ Յ. Տէր-Սիմէօնեան, Դ. Ղուկասեան, Գ. Դեւչանեան, Մ. Սողոմոնեան, Անդ. Մովսէսեան:

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Ալ. Քալանթարի մահվան առիթով խմբագրութեանս ցաւակցական գրութիւններ են ուղղել ի մէջ այլոց և հետևեալ անձինք.

Դէրբէնդից՝ Արշակ Մարտիրոսեանց:

Երևանից՝ Շատ-էլ-Արաբ:

Նովօրոսիյսկից՝ Միհրան Մարիմեան:

Չերնօմօրից՝ Սարգիս և Մկրտիչ Սիմաւոնեաններ:

Խաբարովսկից՝ Յովհաննէս Գր. Սէթեան:

Մէշէդէսէրից (Պարս.)՝ Դաւիթ Փանեանց:

Մօսկվայից՝ Ոսկու-Ջօն:

Նուխուց՝ Արշակ ք. Փալչեանց և Մկրտիչ Գէօրգեան:

Ջալչուից՝ Հայրապետ Տոնոյեանց:

Սաղախլօ կայարանից՝ Շաքրօ Զալիեանց:

Եկատերինէնֆելդից՝ լուսանկարիչ Երուանդ Խանդուեանց:

Աշտարակից՝ Լ. Խուդավերդեան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻ 2-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Նոյեմբերի 16-ին, շաբաթ օրը, երեկ. ժ. 8-ից համագումարի անդամները ժողովվում են քաղաքային վարչութեան շէնութեան մէջ փոխադարձ ծանօթութեան համար:

Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան անդամները քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի գլխաւորութեամբ սիրալիր կերպով ընդունում են հիւրերին և ծանօթացնում միմեանց հետ: Տեղի է ունենում համերաշխ նախնական մտքերի փոխանակութիւն ներկայ եղողների մէջ, որոնք ապա հիւրասիրվում են վարչութեան կողմից թէյով ու մրգեղէնով: Դումայի դահլիճում իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկը շնորհաւորում է համագումարի անդամների գալուստը Թիֆլիս: Ապա ուրուագծվում է սկզբնական որոշումն պրեզիդիումի կազմի մասին:

Հետևեալ օրը, կիրակի, նոյեմբ. 17-ին, ժողովրդական Տանը տեղի ունեցաւ համագումարի հանդիսաւոր բացումը: Բացի համագումարի անդամներից, կազմակերպիչ մասնաժողովից, մամուլի ներկայացուցիչներից, բացմանը ներկայ էին հօֆմէյստէր Պետէրսօն, նահանգապետ Չէրնեավսկի, կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Ռուդօլֆ, պետական բանկի կառավարիչ կամերհէր Բէզօբրազով և այլ հրաւիրված պաշտօնական անձիք:

Ուղիղ ժամը 11½-ին հօֆմէյստէր Պետէրսօնը բացում է համագումարը Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովի անունից. «Դուք գիտէք,—ասում է Պետէրսօնը,—թէ ինչպէս ուշադիր վերաբերմունք է ցոյց տալիս կոմսը դէպի ամեն մի հասարակական ձեռներէցութիւն և աշխատում է ըստ հնարաւորութեան ընդառաջել իրական օգնութիւն ցոյց տալու այդ ձեռնարկութիւններին: Յայտարարում եմ կոմսի անունից ներկայ համագումարը բացված ցանկանալով թէ նրա և թէ իմ կողմից լիակատար աջողութիւն համագումարին. Թող Աստուած օգնէ ձեզ»:

Ապա քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ ասաց մի բովանդակալից ճառ, մէկիկ-մէկիկ թւելով ռուսական քաղաքային ինքնավարութիւնների մի շարք հերթական կարիքները և մասնաւորապէս Կովկասի քաղաքների անհրաժեշտ պահանջները: Քաղաքային գործիչների համագումարները կոչված են ընդգծելու քաղաքային բարեկարգութիւնը իր իսկական բարձրութեան վրա դնելու իրական միջոցները: Կանգ առնելով ֆինանսական անբաւարար կազմակերպութեան վրա, ճառօրը մատնանշում է, որ Կովկասում քաղաքային ինքնավար մարմինների գործունէութիւնը ուղղված է գլխաւորապէս ժողովրդի հիւանդութիւնները ամոքելու և կրթական կարիքները բաւարարելու գործին: Շեշտելով քաղաքային թերի ընտրողական կողմը, ճառօրը յիշեցրեց զեմստվօյի բացակայութիւնը, որի գոյութեամբ Կովկասի քաղաքների և գիւղերի կեանքը կարող էր լիովին բարւոքվել:

Վերջում իշխանը յայտնեց, որ ներկայ համագումարը զբաղվելու է միմիայն կովկասեան քաղաքների սանիտարական այժմեան դրութեան ծանօթութեամբ և սանիտարական բարեկարգութեան խնդրով: Առաջարկելով գործել յիշեալ ծրագրով, քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Մ. Արղութեանը ողջունում է համագումարը Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան կողմից և առաջարկում է շնորհակալութիւն յայտնել Կովկասի փոխարքային, որ մասնաւորապէս աջակից եղաւ համագումարի մտքի իրականացմանը:

Իշխ. Ա. Մ. Արղութեանի առաջարկութիւնը ընդունվում է ծափահարութեամբ և անմիջապէս խմբագրվում է շնորհակալական հեռագիր յանուն Կովկասի փոխարքայի:

Նոյնպէս ընդհանուր ծափահարութեամբ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովը ընտրվում է համագումարի պատուաւոր նախագահ:

Քարտուղար Ջաբար կարդում է հիւանդ և անկողնում պառկած քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի գրութիւնը, որով նա մեծ վիշտ է յայտնում, որ տկարութիւնը զրկում է իրան համագումարին ներկայ գտնվելու հնարաւորութիւնից, ջերմ ողջունում է նրա անդամներին, ցանկանալով բեղմնաւոր գործունէութիւն, և շնորհակալութիւն է յայտնում համագումարի բացումը իրանց ներկայութեամբ պատւող պաշտօնեաներին:

Այնուհետև ողջունում են համագումարը Բագուի քաղաքագլուխ Լ. Բիչ, որ յոյս է յայտնում, թէ կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 3-րդ համագումարը կը կայանայ Բագու քաղաքում: Բիչը առաջարկում է նաև համագումարի կողմից ցաւակցութիւն արտայայտել Ալ. Խատիսեանին իր տկարութեան պատճառով:

Իշխ. Ա. Մ. Արղութեան զեկուցանում է, որ անմիջապէս այդ իմաստով հեռագիր կուղարկվի քաղաքագլխին:

Ողջունում են դարձեալ Տուլայեվ—Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան կողմից:

Ձիկօվանի ողջունում է Քութայիսի քաղ. վարչութեան կողմից: Ճառօրը յիշեցնում է, որ 2½ տարի առաջ Թիֆլիսում կայացած քաղաքների գործիչների 1-ին համագումարը մեծ ոգևորութեամբ մի շարք անյետաձգելի բարելաւումներ մատնանշեց, ինչպէս և բուռն ցանկութիւն յայտնեց տեսնել զեմստվօ Կովկասում: Բայց, աւաղ, մինչև օրս այդ ցանկութիւնները մնացին լոկ ցանկութիւններ: Առաջարկելով, սակայն, չը յուսահատվել, Ձիկօվանին յոյս է արտայայտում, որ գոնէ Թիֆլիսը առաջինը կը տեսնէ այնպիսի վիճակ, որի գոյութեամբ քաղաքային համեստ գործիչները չեն գանգատվի այլ ևս իրանց իրաւազուրկ դրութիւնից:

Բժ. Լուինկևիչ ողջունում է Զինւորական Կովկ. Բժշկական Ընկ. սանիտարական վարչութեան և Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան վարչութեան կողմից:

Լ. Ղուլեան՝ Բագուի նաւթարդիւնաբերողների համագումարի խորհրդի կողմից և ցանկանում է, որպէսզի համագումարի որոշումները ստանան գործադրութիւն:

Ջաբար, կարդալով Պետերբուրգում լոյս տեսնող «Городское Дѣло» թերթի ողջոյնի հեռագիրը, իր կողմից խօսում է քաղաքային ինքնավարութիւնների գործունէութիւնը լրջօրէն ու անկողմնապահ քննադատող մամուլի խոշոր դերի մասին:

Եղան ողջոյններ Գորի քաղաքից և Արտադպրոցական Կրթութիւն Տարածող Ընկերութեան կողմից, որին նպաստ է տալիս Թիֆլիս քաղաքի վարչութիւնը:

Համագումարը շնորհաւորել են հեռագրով գեներալ Միշլաէվսկին, օգտակար գիտելիքներ տարածող Երևանի ընկ., Թէլաւի քաղաքային ուպրավան, Ալէքսանդրօպօլի քաղաքագլուխ Կամսարական:

Կրկին ողջունում են Սարգսեան Թիֆլիսի գեղագործների ընկ., Սաբաշիձէ՝ Շօրապանի մարգանցարդիւնաբերողների համագումարի խորհրդի կողմից:

Ապա իշխ. Ա. Մ. Արղութեան առաջարկում է ընտրել համագումարի պրեզիդիումը: Ըստ օրէնքի համագումարի նախագահ համարվում է քաղաքագլուխը, ներկայ դէպքում հիւանդ Խատիսեանի փոխարէն՝ ինքն է, իբրև նրան փոխարինող: Ինչ վերաբերում է նախագահի օգնականների հարցին, իշխանը ասում է, որ երէկ՝ դումայի դահլիճում նախնական խորհրդակցութիւնը կանգ առաւ հետևեալ անձերի վրա:

Բիչ Լուկա Լ.—Բագուի քաղաքագլուխ:

Սկվորիկով Միխ. Դ.—Եկատերինոդարի քաղաքագլուխ:

Բաքվ Գէօրգի Վ.—Վլադիկավկազի քաղաքագլուխ:

Քալանթարեան Գրիգոր Ս.—Շուշու քաղաքագլուխ:

Համագումարը ծափահարութեամբ հաստատում է այդ ցուցակը:

Քարտուղարական մասի ընդհանուր ղեկավարութիւնը նախագահի առաջարկութեամբ յանձնվում է բժշկա-սանիտարական տեսուչ Կ. Ստեփանեանին: Իսկ իբրև քարտուղարներ ընտրվում են Շվարց Լ., Մելիք-Ալլահվերդեան Բ., Ջափարիձէ Ս., Մալէվիչ, Սլօնէվսկի Ս., Աղայէվ Հ.:

Մինչ ընտրվածները կը գրաւեն իրանց տեղերը, լինում է 5 րոպէի չափ ընդմիջում:

Ընդմիջումից յետոյ Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան անդամ Մէք. Աթաբէգեան կարդում է մի ամփոփ զեկուցում այն իրաւունքների ու պարտականութիւնների մասին, որ ունենալու է ամեն մի քաղաքային ինքնավարութիւն քաղաքի բարեկարգութեան գործում:

Զեկուցումից յետոյ ժամը 1-ի մօտերը նախագահը յայտարարում է համագումարի 1-ին նիստը փակված և հրաւիրում է անդամներին ժ. 2-ին լինել Հաւլաբարում, եղբ. Զուբալօվների հաշւով կառուցված երեխաների հիւանդանոցի բացման հանդիսին, որի նկարագրութիւնը տալիս ենք առանձին:

Երեկոյեան ժամը 8-ին, միևնոյն օրը, Զուբալօվի անուան ժողովրդական տանը ի պատիւ համագումարի անդամների տեղի ունեցան ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն և թուրքերէն ներկայացումներ: Խաղացվեցին Գրիբօէդօվի «Խելքից պատուհաս» պիէսի 4-րդ գործողութիւնը ռուս թատերասէրների մասնակցութեամբ, Մանուէլեանի 1 գ. «Հէքիաթ» դրաման, Գեդէվանօվի «Ջոհ» վրացերէն դրամայի 1-ին արարուածը և թիւրքերէն «Դուրսուն Ալի Բալի-Բազա» վօդեվիլը: Միջնարարներին հիւրերը հիւրասիրվեցին թէյով ու մրգեղէնով:

Երէկ, երկուշաբթի, համագումարի երկրորդ նիստին (առաւօտեան նիստ) կարդացվեցին 1) Կովկասի փոխարքայի հեռագիրը, որով յայտնում է, որ ուրախութեամբ ընդունում է իրան առաջարկած պատուաւոր նախագահութիւնը և շնորհակալութիւն յայտնելով՝ մաղթում է համագումարին արդիւնաւոր գործունէութիւն, և 2) քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի հեռագիրը, որով ջերմ շնորհակալութիւն է յայտնում իրան արտայայտած բարեմաղթութիւնների համար:

Ապա կարդացվեցին հետևեալ զեկուցումները.

1) Բժ. Հասան-բէկ Աղայէվ՝ «Բժշկա-սանիտարական գործի կազմակերպութեան մասին Գանձակում»:

2) Ձիկօվանի՝ «Քութայիսի քաղ. հիւանդանոցի մասին»:

3) Լորտկիպանիձէ՝ «Քութայիսի ներկայ սանիտարական դրութիւնը»:

4) Մեծ-տունեան «Ախալքալաքի ներկայ դրութիւնը և նրա կարիքները բարեկարգութեան գործում»:

5) Բուդնէվ՝ «Ի՞նչ է հարկաւոր Գորի քաղաքի բարեկարգութեան համար»:

6) Եպրանեան՝ «Անբուժելի հիւանդութիւնների մասնագիտական հիւանդանոցների մասին»:

Երէկ երեկոյեան տեղի ունեցաւ համագումարի 3-րդ նիստը, ուր նոյնպէս կարդացվեցին զեկուցումներ:

Որովհետև առաջին զեկուցման մէջ զեկուցանողը մատնացոյց արեց ժողովրդական մի աղէտի վրա, այն է ափիոնի գործածութիւնը, ուստի համագումարը իղձ յայտնեց, որ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնի ափիոնի գործածութիւնը խստիւ արգելելու:

Այսօր երեկ. ժամը 8-ին տեղի կունենայ համագումարի չորրորդ նիստը, ուր կը լինեն վեց դասախօսութիւն: Ե.

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

—

Կիրակի, նոյեմբ. 17-ին, Հաւլաբար կոչված քաղաքամասում բացվեց ազգաբնակութեանը այնքան անհրաժեշտ երեխաների հիւանդանոցը, որ կից է Արամեան քաղաքային հիւանդանոցին:

Նոր հիւանդանոցի գեղեցիկ շինութիւնը համապատասխանում է ժամանակակից տեխնիկական ու առողջապահական բոլոր պահանջներին:

Նախքան բացումը ռուս հոգևորականութիւնը հոգեհանգիստ կատարեց հանգուցեալ Զուբալօվների յիշատակին:

Դեռ ժամը 1½-ից գալիս են մեծ թւով հրաւիրված անձինք, պաշտօնեաներ, հասարակական հիմնարկութիւնների, հաստատութիւնների և ընկերութիւնների ներկայացուցիչներ: Պաշտօնական անձանց թւումն էին փոխարքայի զինւորական մասի օգնական գեներալ Շատիլօվ, հօֆմէյստէր Պետէրսօն, կօմենդանտ Ջիրկօվ իրանց կանանց հետ, նահանգական ազնուականների պարագլուխ իշխ. Աբխազի, ոստիկանապետ գեներալ Ջասիպկին և այլք: Ներկայ էին նաև մուֆթին, հայ-կաթօլիկների առաջնորդ Սարգիս վարդ. Տէր-Աբրահամեան՝ Դիոնէսիոս հայր սուրբի հետ, հրէաների ռաբբին: (Նկատելի էր միայն հայոց հոգևորականութեան բացակայութիւնը):

Շուտով բարեհաճեց գալ նաև Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովը կոմսուհի Ելիզավէտա Անդրէևնայի հետ և իր շքախմբի ուղեկցութեամբ:

Ժամը 2 և 15 ր. Վրաստանի էկզարխ Ալէքսէյ արքեպիսկոպոսը երեք եպիսկոպոսների սպասաւորութեամբ կատարում է պատշաճ կարգը ներկայութեամբ բարձր հիւրերի, քաղաքային վարչութեան անդամների, բազմաթիւ բժիշկների, մամուլի ներկայացուցիչների, կանանց և այլն և այլն, որոնք բառիս բուն նշանակութեամբ լցրել էին հիւանդանոցի սրահները և մեծ սենեակը:

Աւարտելով եկեղեցական կարգը և օրհնելով հիւանդանոցը ս. ջրով, էկզարխը խօսեց մի գեղեցիկ ճառ, բնաբան ընդունելով Յիսուսի բժշկութիւնը աւազանի մօտ ընկած բորոտ հիւանդին: Նորին բարձր սրբազնութիւնը ցանկութիւն յայտնեց, որ բժիշկը, օժտված իր գիտութեամբ, ապաւինէ նաև Աստուծոյ շնորհքին:

Ապա ներկայ խուռն բազմութեան առաջ քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Ա. Մ. Արղութեան-Երկայնաբազուկ խօսեց մի ճառ հիւանդանոցի ծագման մասին: Ինչպէս յայտնի է, հիւանդանոցը կառուցված է Լ., Պ. և Կ. Զուբալօվ եղբայրների հաշւով ի յիշատակ իրանց հօր և եղբօր: Հիւանդանոցի կառուցման գործը գտնվում է քաղաքային ինքնավարութեան ձեռքում և նա կոչվելու է քաղաքային: Յիշեցնելով Զուբալօվների միւս բարեգործութիւնների մասին, իշխ. Արղութեան ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեց Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան կողմից պատուաւոր քաղաքացիներ Զուբալօվներին և առաջարկեց բացման առիթով ներկայ եղողների անունից ուղարկել շնորհաւորական հեռագիր, որը իսկոյն կազմվեց:

Իշխան Արղութեան շնորհակալութիւն յայտնեց նաև փոխարքային դէպի Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան ձեռնարկութիւնները աջակից վերաբերմունք ցոյց տալուն համար:

Դրանից յետոյ Ջաբար կարդաց քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի նամակը, որ տկարութեան պատճառով գրաւոր կերպով ողջունում է հիւանդանոցի բացումը իբրև մի օգտակար հաստատութիւն ի թիւս քաղաքային այլ հիմնարկութիւնների: Վերջում Ալ. Խատիսեան յոյս է յայտնում, որ շուտով կը բացվի և հոգեկան հիւանդութիւնների բաժանմունքը:

Բժշկա-սանիտարական տեսուչ Կ. Ստեփանեան զեկուցանում է հիւանդանոցի ներսի կազմակերպութեան մասին: Հիւանդանոցի տնօրէնն է երեխաների հիւանդութիւնների մասնագէտ Ումիկեան, կառուցանողն եղել է ինժեներ Զուրաբեան, բաղկացած է հինգ սենեակներից 100 մահճակալով, ծախսվել է 120,000ր. կառուցման վրա, 29,000 ր. կահաւորման վրա. բացի դրանից՝ եղբ. Զուբալօվները նուիրում են դարձեալ 46,500 ր. հիւանդանոցի ծառայողների ու տարեկան պահպանման համար: Հիւանդանոցը ունի նաև 5 առանձին մահճակալ այն երեխաների համար, որոնք իբրև հիւանդներ մտնում են հիւանդանոց, և մի օրում այստեղ պէտք է որոշվեն երեխաների հիւանդութիւնների տեսակները:

Ապա ողջունեցին հիւանդանոցի բացումը բժ. Յարութիւնեան բժիշկների կորպորացիայի կողմից, Գուրկօ՝ Միքայէլեան հիւանդանոցի կողմից, նաև եղաւ ողջոյն Կայս. Բժշկ. Ընկ. կողմից և այլն:

Այնուհետև բոլոր ներկայ եղողները, որոնց թւումն էին նաև կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համագումարի բոլոր անդամները, հիւրասիրվեցին թէյով, սուրճով և մրգեղէնով:

Յիշենք նաև, որ մաղթանքի ժամանակ երգում էր փոխարքայի կօզակների երգեցիկ խումբը. փոխարքայի անցնելու առիթով Հաւլաբարի փողոցները զարդարված էին դրօշակներով և գորգերով:

Կախէթինսկայա հրապարակի վրա քաղ. իրաւասու Նունուֆարեանը մատուցելով փոխարքային աղ ու հաց՝ մի ճառով ողջունեց նորին պայծառափայլութեան:

Ժամը 4-ն անց հանդէսը աւարտվեց ընդհանուրի գոհունակ տրամադրութեան տակ:

Ես

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՈՆԴԻ ՕԳՏԻՆ

—

Նոր-Նախիջևան, 13 նոյեմբ.

Այսօր փոխադրեցի սինօդ դպրոցական ֆօնդի համար 1030 ր., որից հազարը ստացել եմ Մանուկ Պօպօվից, իսկ երեսունը փոխարէնը իմ պսակների Քալանթարի, Խատիսեանի և Զաւարեանի վրա: Ուրեմն մինչև այսօր փոխադրել եմ 24,455 ր.:

Գր. Չալխուշեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Հին-Նախիջևան, 11 նոյեմբ.

Արդէն 2 շաբաթ է, ինչ մեր դժբաղդ քաղաքի նոյնիսկ գլխաւոր փողոցները չեն լուսաւորվում շնորհիւ այն հանգամանքի, որ քաղ. վարչութիւնը երկու ամիս է՝ չէ վճարել լուսաւորութեան կապալառուին կապալադրամը: Աշուն է, շուտով կը սկսվեն անձրևները և մենք՝ այս անիծված քաղաքի թշուառ բնակիչներս պէտք է երեկոները և գիշերները մինչև մեր ծնկները խրվինք ցեխի մէջ ամենալաւ դէպքում: Իսկ մեր քաղ. վարչութիւնը տարեկան մօտ 50,000 ր. քաղաքի բնակիչներից եկամուտ է ստանում: Ի՞նչ է լինում, ո՞ւր է գնում այդ գումարը, երբ քաղաքի ամենատարրական կարիքը՝ փողոցների լուսաւորութիւնը չէ հոգացվում: Ինչպէս անտարբեր են քաղաքի վարիչները, նոյնպէս անտարբեր են և նրա լիազօրները՝ ձայնաւորները: Մեր քաղաքը գերազանցապէս եղել է միշտ և է թուրքական ասիական քաղաք: Պիրօ

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ

—

Բաթում, 13 նոյեմբերի

Ամսիս 11-ի եր. ժ. 7½-ին հրդեհ ծագեց Մ. Խաչատրեան և ընկ. առևտրական տանը պատկանող նաւթարկղի գործարանում:

Հրդեհը սկսվել է տաղձի սղոցարանից, անցել մեքենաների բաժանմունքը և նոյն բաժանմունքի դիմաց դարսած տախտակի դէզերը: Ենթադրում են, որ հրդեհը առաջ է եկել տաղձի սղոցարանում, մեքենաների գլանակների շփումից, որոնցից առաջացել են կայծեր և թափվել տաշեղների վրա. այդ պատահել է դեռ աշխատանքի ժամանակ՝ ժամը 4-ին և չէ նկատվել մինչև ժամը 7½-ը: Բարեբաղդաբար շուտ են վրա հասնում հրդեհաշէջների խմբերը, որոնք մինչև գիշ. ժ. 1-ը կանգնեցնում են հրդեհը: Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպէս նոյն գործարանի բանւորները, մոռանալով ամեն վտանգ, նետվում էին ուղղակի կրակի բոցերի մէջ, որ մի կերպ կանգնեցնեն ահռելի հրդեհը: Մինչև անգամ մի բանւոր ուղղակի իր կեանքի գնով ազատեց նաւթի և ապրանքի պահեստները: Դէպքը պատահել է հետևեալ հանգամանքում. վառվում էր մեքենաների բաժանմունքը. պէտք էր շոգեկաթսայից բաց թողնել շոգին, ուպէս զի տաքութիւնից շոգեկաթսան չը տրաքվի և միանգամայն չոչնչացնի ամեն ինչ. ահա այստեղ անձնազոհ բանւորը գլուխը փաթաթում է բրեզենտով և նետվում կրակի բոցերի մէջ յիշեալ նպատակի համար. խեղճը մեծ դժուարութեամբ բացում է շոգեկաթսան, որով և ազատում ամեն ինչ. Նաւթի պահեստների մէջ եղել է՝ մէկի մէջ 40,000 փութ նաւթ, միւսի՝ 60,000 փութ, իսկ ապրանքի պահեստներում 200,000 րուբլու պատրաստի ապրանք: Յիշեալ ապրանքը ապահովագրած չէր, մօտ օրերս սպասում էին շոգենաւի, որ բեռնեն. բարեբաղդաբար կրակը չը հասաւ նաւթի և ապրանքների պահեստներին, թէ չէ՝ վնասը միլիոններ կը հասնէր. այդ էլ՝ շնորհիւ նոյն գործարանի երեք բանւորների, որոնք դարձեալ իրանց մոռացած՝ կռւում էին ահռելի կրակի դէմ հինգ ժամ անընդհատ, առանց յուսահատվելու, մինչև որ վերջապէս կանգնեցրին կրակը և հանգցրին:

Ամբողջ գործարանն ապահովագրված էր շատ փոքր գումարով, մինչև 150,000 ր., մի քանի ընկերութիւններում: Ժողովուրդը կարքերով շտապում էր դէպի հրդեհավայրը. այս սոսկալի տեսարանը տեսնելով, բոլորի մտքով անցնում էր, որ կրակը կանցնի և միւս մասերը՝ նաւթի և ապրանքների պահեստները, փոշէ և ամբողջ գործարանը կրակի ճարակ դառնայ. բայց մի քանի ժամից յետոյ տեսարանը այլ կերպարանք ստացաւ. կրակը հանգելու վրա էր. արդէն մտածում էին վնասների քանակութեան մասին: Դրանից յետոյ ժողովուրդը սկսեց հետզհետէ քաշվել, հանգիստ սրտով, դէպի իրանց տները:

Վառվել է ամբողջ տաղձի սղոցարանը, մեքենաների բաժանմունքը և սղոցարանի դիմաց դարսած տախտակի տասն դէզերը...

Հաշւի առնելով ապահովագրական ընկերութիւններից ստանալիք գումարները, դարձեալ ընկերութիւնը կը վնասվի մօտ 30,000 ր.: Բոլոր ապահ. ընկ. գործակալները հեռագրել են իրանց ընկ. վարչութիւններին հրդեհի մասին և սպասում են տեսուչներին. այս քանի օրս կը պարզվի կրած վնասի ստոյգ քանակութիւնը:

Մի ուրախալի երևոյթ լսեցի այսօր. ընկերութիւնը ահագին պատուէրներ ունի և պէտք է շարունակի գործը. մինչև գործարանի շինութիւնները կարգի բերելը, մտադիր է ժամանակաւորապէս վարձել Ծովեանեանի գործարանը, որտեղ ամեն բան պատրաստ է, և իսկոյնևեթ կարելի է աշխատանքի դիմել: Բանւորների ուրախութեանը չափ ու սահման չը կայ. խեղճերը բոլորովին յուսահատվել էին. առաջը ձմեռ է գալիս, իրանք հազիւ էին իրանց ընտանիքները պահում, իսկ այժմ պէտք է անգործ մնային: Ի դէպ է ասել, որ յիշեալ գործարանում աշխատում են միմիայն հայ բանւորներ, որոնք շատ սերտօրէն կապված են այդ գործարանի հետ և որոնք ապացուցեցին, որ իսկապէս կեանքերը տալու անգամ պատրաստ են, միայն թէ այդ իրանց սիրած գործարանը, ինչ պայմաններում էլ լինի, աշխատի և պատւով ապրեցնի այդ բազմաթիւ հայ ընտանիքները... Ահա այդ երախտագէտ բանւորների հոգեբանութիւնը. մօտ 500 հայ բանւորներ ստանում են իրանց ապրուստը այդ գործարանից: Ա. Նիկողոսեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

—

Գանձակ, 11 նոյեմբերի

Նոյեմբերի 8-ին Գանձակի նահանգական դատարանի քրէական բաժանմունքում քննվեց քաղաքիս ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու միաբան Եզնիկ քահ. Չիրքինեանցի և բա-

ղացի գեղջկուհի Վարդանոյշ Մերէթեանցի-Ջալլէթեանցի գործը, որոնք մեղադրվում էին կեղծիքի մէջ։

Դատարանի կազմը բաղկացած էր հետեւեալ անձերից. նախագահ-դատարանի՝ անդամ Ի. Շ. Հպարմեհեան, հաշտարար դատաւորի օգնական Կրէմկովսկի և պատուաւոր հաշտարար դատաւոր բժշ. Գր. Տէր-Գրիգորեան, դատախազի օգնական Վասիլենին և Թարգ. Գաբ. Սարգսեան։

Գործի էութիւնը հետեւեալն է։

1905 թ. հայ-թիւրքական կոտորածների ժամանակ Բաղա գիւղը կործանվում է թուրքերի ձեռքով, բնակիչները փախչում են զանազան վայրեր. ի միջի այլոց մանկահասակ Վարդանոյշ Սարգսեան Ծերէթեանցը իր ծնողների հետ պատսպարվում է Գանձակում, ուստեղ մանում է տան ծառայութեան Աբրահամ Գէորգեանի մօտ. մի քանի ժամանակից յետոյ, Բարեկենդանի վերջին օրերում՝ Վարդանոյշին նշանադրում են Թիւրքիայից գաղթած Ալէքսանդր Մէլէթեանի հետ, որ համապատասխան թղթեր չունենալու պատճառով վերցնում է իր հետ նշանածին և վերջինիս եղբօրը և գնում իր բնակութեան տեղը՝ Սօչիի շրջանի Դաւբու-Դայխա գիւղը և այնտեղ ամուսնանում Տրդատ քահ. Կարմիրեանի ձեռքով։ Զանցած շատ ժամանակ, տկլինը, տեսնելով որ իր ամուսինը իր երազած հարստութիւնը չունի, այլ մի աղքատ մարդ է եղել և օրական պարէնը ձեռք է բերում չոր հացի գնով, պատրուակով վերադառնում է Գանձակ և կրկին մանում իր նախկին տիրոջ մօտ ծառայելու և մի քանի ժամանակից յետոյ, գրաւվելով Ախալքալաքի գաւառի Ղզըլ-Քիլիսա գիւղացի Միքայէլ Ցակոբեանից՝ վճռում է ինչ գնով էլ որ լինի անպատճառ ամուսնանալ վերջինիս հետ, որը և իրագործում է իր նպատակը՝ առօք-փառօք ամուսնանալով նրա հետ 1909 թ. փետրվարի 5-ին։ Պսակողը լինում է վերայիշեալ Եղնիկ քահ. Զիրքինեանը, որին համոզեցնում է, որ ինքը ամուսնական կապերով դեռ ևս ոչ ոքի հետ չէ միացած (աւելորդ չեմ համարում ասել, որ Վարդանոյշը տէր-Եղնիկի ծուխ չէ եղել). նոյնպէս հաւատացնում են քահանային և Վարդանոյշի մերձաւորները, և տէր-Եղնիկը հաւատացած նրանց խօսքերին՝ յայտարարութեամբ դիմում է հոգևոր կառավարութեանը և ստանում հրաման և ապա պսակում որպէս օրիորդի։

Այդ օրից անա փոխվում են մեր Վարդանոյշի կենցաղավարութեան պայմանները. նրա ամուսնութեան օրերը յիշեալ Ցակոբեանի հետ անցնում են քաղցր և զուարճալի՝ ունենալով և երկու զաւակ. բայց, աւաղ, այդ բաղդաւորութիւնը երկար չէ տեւում, և չար աստղի տակ անպասելի կերպով լոյս աշխարհ է գալիս նրա նախկին ամուսինը և սկսում դատ իր կնոջ դէմ, և հետևանքը այն է լինում, որ մեղադրեալների նստարանում բազմում են տէր-Եղնիկը և հերոսուհի Վարդանոյշ Ծերէթեան-Ջալլէթեանը։

Դատարանը լսելով ինչպէս վկաների ցուցմունքները, նոյնպէս և դատախազի ու պաշտպանների ճառերը՝ երկար խորհրդակցութիւնից յետոյ՝ վճռեց Եղնիկ ք. Զիրքինեանին կեղծիք կատարելու համար (յայտարարութեան մէջ Վարդանոյշին օրիորդ ցոյց տալուն համար) զրկել բոլոր առանձին իրաւունքներից և քահանայական կոչումից և աքսորել կալանաւորների ուղղիչ վայրը մի տարի ժամանակով, որը, համաձայն Բարձրագոյն Հրովարտակի, կրճատել մի-երրորդականով -4 ամսով, իսկ Վարդանոյշ Ջալլէթեանին իբրև կնոջ՝ բանտարկութեան ենթարկել մի տարի ժամանակով։

Եղնիկ ք. Զիրքինեանը և Վարդանոյշ Ջալլէթեանը երաշխաւորութեամբ ազատ են։

Տէր-Եղնիկի դատապարտութիւնը տխուր տպաւորութիւն թողեց Գանձակում։ Նրան պաշտպանում էր երդուեալ-հաւատարմատարի օգնական Միք. Տէր-Ներսէսեանը։

Ի դէպ՝ աւելորդ չեմ համարում հրաւիրել բարձրագոյն հոգևոր իշխանութեան բարի ուշադրութիւնը, որ սոյնանման տխուր պատահարներից խուսափելու համար՝ ժամանակ է վերջապէս շրջաբերական հրամաններով սահմանել այնպիսի կարգուկանոններ, որ այլևս այդպիսի դէպքեր չը պատահեն։

Գար. ք. Թում.

—

Կարսի մեր Բղթակիցը գրում է մեզ հետեւեալը.

«Մշակի» № 77-ում գրել էի, որ մի հայ կին գիշերը կացնով սպանեց իր մարդուն։ Այժմ, նոյեմբերի 12-ին, նահանգական դատարանը վճռեց «ծրագործ կնոջը 12 տարի աքսոր»։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երեւանից հեռագրում են «Баку»-ին, որ խուզարկութիւնները և ձերբակալութիւնները քաղաքում դրամաշորթութիւնների առիթով շարունակվում են։ Ըստ երեւոյթին, իշխանութիւնը այս անգամ լրջօրէն վճռել է երևան հանել յանցաւոր խմբակին։ Ուղարկութեամբ զբաղված են ժանդարմները և Ալէքսանդրապոլի ոստիկանութիւնը։ Թիֆլիսից մեկնել է այդ առիթով կարեւոր գործերի քննիչը։ Ձերբակալված են 50 հոգի։

◆ Փոխարքան երկրորդ անգամ օրինագիծ է ուղարկել Պետերբուրգ Արմաւիրում քաղաքային ինքնավարութիւն մացնելու մասին։

◆ Մենք ստացանք իշխան Գ. Մ. Թումանովի «Характеристики и воспоминанія» («Բնորոշումներ և յիշողութիւններ») վերնագրով աշխատութեան առաջին գիրքը։ Այս աշխատութիւնը հրատարակվել է մի քանի տարի առաջ, այժմ լոյս է տեսնում երկրորդ հրատարակութեամբ և լրացրված ու պատկերազարդ։ Իր այդ աշխատութեամբ հեղինակը տուել է կովկասեան (ռուս, հայ, վրացի) գործիչների, ինչպէս օրինակ Ցեբոռելիի, Գ. Արծրունու, Ա. Մատինեանի, Պ. Իզմայլեանի, Ա. Խախանովի, Մ. Թամամշևի, Գ. Ջանշիևի, Ալ. Քալանթարի և այլոց նկարագիրը և բնորոշումները։ Մենք դեռ առիթ կունենանք խօսելու այս գրքի մասին։

◆ Այսօր, կովկասեան քաղաքների ներկայացուցիչների 2-րդ համագումարի անդամները ժ. 2-5 կը նայեն Ալէքսանդրեան հիւանդանոցը, դպրոցական շէնքերը, էլեկտրական կայարանը և սնկելանոցը։

◆ Վերջերս Թիֆլիսում սաստկացել են հրդեհների դէպքերը, որոնք մեծ մասամբ առաջ են գալիս վառարանները ուժեղ վառելուց։

◆ Կովկասեան Հայոց Բար. Ընկերութեան խորհրդի նախագահը Ընկերութեան կողմից 17-ին նոյեմբերի ուղարկել է հետեւեալ հեռագիրը Լօնդոնում մօտ ժամանակներս վախճանված անգլիական պարլամենտի անդամ և Հայաստանի յայտնի ճանապարհորդ Լինչի քրոջը.

«Թիւրքիայի բազմատանջ հայ ժողովրդի պաշտպանի և լաւագոյն հեղինակաւոր բարեկամի՝ մեծայարգ միստր Լինչի մահվամբ խորապէս զգացված լինելով, հաղով միանում ենք ձեր մեծ վշտին և խնդրում ենք ընդունել մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը»։

◆ Քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանի ակաւութիւնը վերջին օրերս բաւական թուլացել է։ Քաղաքագլուխը անկողնից կելնէ հաւանօրէն դեկտեմբերի առաջին օրերին։

◆ Իշխանուհի Դ. Մելիքօվան նուիրել է 100 ր. Անչխապատի եկեղեցում էլեկտրականութիւն անցկացնելու համար։

◆ Բագւում նոյեմբ. 17 ին տեղի է ունեցել երեկոյթ՝ նուիրված Սայաթ-Նովայի յիշատակին։

◆ Երեւանում դրվել է տղայոց գիմնազիայի նոր շէնքեան հիմքը Աստաֆիևսկայա մեծ փողոցում։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետի կարգադրութեամբ ոստիկանութեան պատուէրները չը կատարելու համար ենթարկվում են տուգանքի Գէօրգի Մաչէվարիանին 50 ր. և Ալի Ասկէր-օղլին 25 րուբլի։

◆ Այսօր Բագւի նահանգական դատարանում քննվում է Ծատուրեան եղբայրների գործը, որոնք մեղադրվում են 1912 թ. Բագւում իրանց տան մէջ ռումբերի, հրացանների և պայթուցիկ նիւթերի պահեստ պահելուն մէջ։

◆ Նոյեմբ. 16-ին, Վարշավա քաղաքացի Վացլավ Գէբը, 34 տարեկան, կամենալով անձնասպանութիւն գործել, խմեց նաշատիրի թոյն։ Նրան տարան Արամեանի անուան հիւանդանոցը։ Կեանքին վտանգ չէ սպառնում։

◆ Շուշեցի Լևոն Խ. Բօչարեանի բնակարանից (Արսէնալի փող. № 7) գողացել են 263 րուբլու արծաթէ ու ոսկէ և տնային զանազան իրեր։ Կասկած յայտնված է այդ տանը կից կօշկեղէնի խանութ ունեցող Թէլունցի Սարգիս Ցովսէփեանի և Իվան Շենգալիլովի վրա, որոնք, սակայն, իրանց մեղաւոր չեն ճանաչում։

◆ Կարսից մեզ գրում են նոյեմբ. 14-ից, որ այնտեղ եղանակները բաւականին տաք են գնում. ձիւն դեռ չէ տեղացել և սառնամանիք էլ չը կայ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Արքունական թատրոն

Երգչուհի Սարանէևա իր թովիչ ձայնով և ներշնչված խաղով՝ իւրաքանչիւր անգամ հանդէս գալուց՝ աւելի ու աւելի է գրաւում ունկնդիր հասարակութեան ուշադրութիւնը և վաստակում նրա բուռն համակրանքը։ Պէտք է խոստովանել, որ տաղանդաւոր երգչուհու ձայնը ներկայ սէզօնին հնչում է աւելի ուժեղ և բիւրեղանման զտված՝ քան անցեալ սէզօնին էր։

Կիրակի երեկոյեան, նոյեմբերի 17-ին, Սարանէևա հանդէս եկաւ Վիօլէտայի դերում՝ «Տրավիատա» օպէրայում։ Ցիշեալ դերը երգչուհին ըստ սովորականին կատարեց շատ զգացված ու ջերմօրէն և խլեց հասարակութիւնից երկարատեւ ծափեր ու օվացիաներ։

Սարանէևային անհամապատասխան խաղընկեր հանդիսացաւ Սարաջեվ՝ Ալֆրէդի դերում։ Երգչի ձայնը այդ երեկոյ հնչում էր ոչ պարզ, իսկ խաղը, որպէս սովոր ենք միշտ տեսնել, զուրկ էր ոգևորութիւնից, նոյն իսկ մինիմում զգացմունքից։

Ժէրմօնի դերում Բօբրովի երգն ու խաղը մասամբ բաւարար կարելի էր համարել։ Երգչի բարիտոնային ձայնը բաւական ուժեղ է և զուրեկան, սակայն նկատելի են տեղ-տեղ անհարթութիւններ, մանաւանդ ելէջների ժամանակ։

Դիրիժոր Զախ. Պալիէվ անկարող էր լինում այդ երեկոյ շարունակաբար պահպանել պահանջվող ներդաշնակութիւնը բեմի և օրկէստրի միջեւ։ Այդ, խոստովանում ենք, պ. Զ. Պալիևի խոշոր պակասաւոր կողմն է կազմում։

Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցաւ բալէտային դիվերտիսմէնտ՝ նոյն ծրագրով, որպիսին նախորդ մի քանի դիվերտիսմէնտներն էին։ Մեթէ բալէտմէյստէր Վակուլեցի ռեպերտուարը այնքան աղքատ է, որ մի քանի անգամ կատարված նումէրները նորերով փոխարինելու էլ զուրկ է։

Թատրոնը ամբողջապէս լիքն էր հասարակութեամբ։

X.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Նոր-Առողջապահիկ» № № 10—11, 1913 թ.

«Նոր-Առողջապահիկի» ներկայ տարվայ № № 10—11-ը (մայիս-յունիս) բացառապէս նուիրված է մալարիային և դա շատ հասկանալի է, որովհետև մեր երկիրը, մանաւանդ Անդրկովկասը առաւելապէս տառապում է այդ հիւանդութիւնից։ Մենք խօսել ենք այդ հիւանդութեան մասին ընդարձակօրէն՝ թէ «Գիւղատնտեսում» և թէ «Առողջապահիկում», բայց մալարիան այնպիսի հիւանդութիւն է, որի մասին պէտք է խօսել անդադար, մանաւանդ մեր ժողովրդին, որը իր ազիտութեան պատճառով շատ է տուժում նրանից։ «Նոր-Առողջապահիկի» վերոյիշեալ համարում զետեղվել են շատ հետաքրքրական յօդուածներ մալարիայի մասին՝

1) Ինչ է մալարիան — պրոֆ. Զելլի, յայտնի մալարիագէտի։

2) Դողը և յղութիւնը—բժ. Ա. Մկրտչեանի։

3) Մալարիա և մոծակներ — բժ. Մինասեանի (խմբագ.)։

4) Մալարիայի բուժարաններ և այլն։

Մի խօսքով՝ վերին աստիճանի հետաքրքրական յօդուածներ, որոնց հետ ծանօթանալը շատ կարեւոր է՝ ոչ միայն հասարակ ժողովրդին, այլ և ինտելիգենտ դասակարգին, նամանաւանդ մեր գիւղական ուսուցիչներին, քահանաներին, մի խօսքով՝ այն բոլոր բանիմաց անձանց, որոնք գործում և ապրում են մեր գիւղական հասարակութեան շրջաններում։ Բերել այստեղ վերոյիշեալ յօդուածների բովանդակութիւնը աւելորդ համարելով, մենք միայն խորհուրդ կը տանք հայ կարդացող հասարակութեանը՝ ծանօթանալ այդ յօդուածների հետ և ըստ կարելւոյն օգտվել նրանց խորհուրդներից իրանց շրջավայրում. իսկ մեր ընկերակից բժ. Ե. Մինասեանին կը ցանկանք աւելի ևս եռանդ՝ համախմբել իր շուրջը մեր հայ բժիշկներին, որոնցից շատերը՝ դժբաղդաբար՝ մայրենի լեզուն չիմանալու պատճառով չեն կարող մասնակցել վերոյիշեալ յոյժ կարեւոր առողջապահական թերթին։ Մենք հաւատացած ենք, որ բժ. Մինասեանը եթէ այդ ուղղութեամբ առաջ տանէ իր թերթը, հանրամատչելի և անհրաժեշտ առողջապահական գիտելիք տարածելով հայ ժողովրդի մէջ, դա կը լինի այն ճանապարհը, որով թերթը կը ստանայ մեծ տարածում և կը դառնայ անհրաժեշտութիւն։ Ցանկանք աջողութիւն մեր միակ առողջապահական թերթին, որի կարեւորութիւնը շատ մեծ է մեր ժողովրդի համար։

Մեզ մօտ՝ բոլորին յայտնի է, որ շատ դժուար է տանել հրատարակչական գործը, կամենում եմ ասել՝ որևիցէ թերթ հրատարակելը, եթէ չունես նիւթական միջոց, որովհետև մեր ժողովրդի 90⁰/₀-ը անգրագէտ է, իսկ ինտելիգենտ մասը՝ ըստ մեծի մասին՝ մայրենի լեզուն չը գիտէ. ապա ուրեմն գովելի են մասնաւոր անհատների ջանքերը՝ գործել վերոյիշեալ պայմաններում, մանաւանդ մասնագիտական թերթ հրատարակել։

Մեզ մօտ առաջին առողջապահական թերթը հրատարակեց հանգուցեալ բժ. Տիգրանեանը, յետոյ բժ. Արծրունին, Տիգրան Նազարեանը, իսկ այժմ մնում է միակ թերթը բժ. Մինասեանի «Նոր-Առողջապահիկը» մեզ մօտ, Կ. Պօլսում՝ «Բժիշկը» բժ. Ղազարեանի։

Հասկանալի է, որ բոլորս ինչով կարելի է պիտի աջակցենք մեր ամեն տեսակ թերթերին, հանդէսներին թէ նիւթականապէս և թէ մասնաւորապէս, որպէս զի մայրենի լեզուով ընթերցանութիւնը տարածվի մեր հասարակութեան մէջ. բայց մենք՝ բժիշկներս՝ պէտք է ի հարկէ աջակցենք և մեր միակ առողջապահական թերթին, որը իր մատչելի և լուրջ բովանդակութեամբ արժանի է ամեն տեսակ խրախուսանքի։

Բժ. Բ. Աղասարեանց

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Կայծեր», դասագիրք հայ եկ.-ծխ. դպրոցների համար, կազմ. Թ. Խըմալեան և Գ. Միքայէլեան, Գ. և Դ. տարիներ, Ալէքսանդրապոլ, 1913 թ.։ Գ. տարի՝ էջ 156, գ. 50 կ.։ Դ. տարի՝ էջ 192, գ. 70 կ.։ 2) «Հայ լեզու», ընտիր հատուածներ մայրենի լեզուի դասաւանդութեան համար. Ա. Փորսուղեանի, Ալէքսանդրապոլ, 1913 թ., էջ 177, գ. 70 կ.։ 3) «Русск. Языкъ въ армянск. школахъ», Ա. Դաղբաշեանի, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 80, գ 40 կ.։ 4) «Ստեփաննոս Նազարեանի երկերը», հատոր I, Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 428, գ. 1 ր. 50 կ.։ 5) «Համազգային մեծ տօնը», Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 16։ 6) «Великій праздникъ армянской культуры», Меликсетъ-Бекова, Одесса, 1913 г., ст. 14, цѣна 15 к. 7) «Քսանհինգամեակ Պետիգօրսկի հայոց եկ.-ծխ. երկսեռ դպրոցի», Պետիգօրսկ, 1913 թ., էջ 79, գ. 50 կ.։ 8) «Գիտութիւնը և յեղափոխութիւնը», Էրնէստ Ինթէրմանի, թարգ. Զէյթունցեանի, Կ. Պօլիս, 1913 թ., էջ 152, գ. 5 ղրշ.։ 9) «Պօղոս փաշա Նուպար», Երուանդ Օտեանի, Կ. Պօլիս, 1913 թ., էջ 100, գ. 4 ղրշ.։ 10) «Մի գաղթէք», Մկրտիչ Փորթուգալեանի, Մարսէյլ, 1913 թ., էջ 33, գ. 20 սանտիմ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ս. Զաւարեանի մահվան տխուր ու յուզիչ պարագաները այնքան ճնշող տպաւորութիւն են թողել հասարակութեան վրա, որ ամեն մի փորձ՝ արդարացնել նրա հանդէպ գործված վարմունքը՝ պէտք է բնաւ տեղի չունենար։ Ոչ ոք չէ ուրանում և ամենքը, նոյնիսկ Ս. Զաւարեանի կուսակիցները և կուսակցական թերթերը խոստովանում են, որ ամօթալի փաստը տեղի է ունեցել, որ նա, Զաւարեանը, լքված է եղել ամենքի կողմից և ամենից առաջ իր կուսակցական ընկերների կողմից, և նրան չեն օգնել ոչ այն կուսակցութիւնը, որին նա պատկանում էր, ոչ իր մօտ ընկերները, ոչ էլ գաղափարական հակառակորդները։

Եւ «Մշակը», որ մերկացրեց այդ ամօթալի վարմունքը, դրեց խնդիրն ընդհանուր հողի վրա և դատապարտեց ընդհանուրի վարմունքը, որ արատ է բերում հայ ինտելիգենցիային։ Բայց գտնվեցին մամուլի օրգաններ, որոնք այստեղ ևս սկսեցին պոչ խաղացնել և աշխատել մեղը ձգել, ինչպէս ասում են, «съ больной головы на здоровую».

Ամենից առաջ՝ «Հորիզոնը» կամեցաւ արդարացնել Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը, ասելով թէ հանգուցեալն ինքը վճռականապէս մերժում էր որևէ նպաստ ստանալ կուսակցութիւնից։ Մենք չենք կամենում վիճել այդ հարցի ճշտութեան մասին, բայց եթէ այդ փաստը նոյնիսկ ճիշդ լինի, դարձեալ նա չէ արդարացնում կուսակցութիւնը, որովհետև նա, յամենայն դէպս, կարող էր մասնաւոր կերպով աշխատել ապրուստի միջոցներ հայթայթել Զաւարեանին, ինչպէս կարողանում էր հայթայթել Խաժակին, Զարդարեանին և այլոց։ Հետեւաբար, պէտք է ընդունել իբրև անհերքելի, անուրանալի ճշմարտութիւն, որ ամօթալի դէպքի մէջ ամենից առաջ և ամենից շատ մեղաւոր են կուսակցութիւնը և կուսակցական ընկերները։ Պէտք է քաջութիւն ունենալ այդ խոստովանելու։

Բայց «Կովկասի Լրաբեր» և «Բագւի Ձայն» թերթերը բոլորովին հակառակ կերպով վարվեցին։ Առաջինը իր «Սովի ուրուականը» յօդուածի մէջ դատապարտութեան ոչ մի խօսք չուղղելով կուսակցութեան, և կուսակցական ընկերներին յարձակվեց Միացեալ Ընկերութեան վրա և «զզուելի», «վայրենի», «Միջնադարեան ֆանատիզմ» խօսքերով որակեց նրա վարմունքը։ Երկրորդը աւելի առաջ գնաց. նա (№ 142) աշխատում է արդարացնել նոյն իսկ կուսակցական ընկերների վարմունքը, համարելով այդ անձնական խղճմտանքի գործ, և իր զայրոյթի, յարձակման ամբողջ սլաքները թափում է Միացեալ Ընկերութեան վրա, որի վարմունքը համարում է բարբարոսական։

Անբարեխղճութեան («Կովկասի Լրաբեր») և գծուծ թայֆայական ֆանատիկոսութեան («Բագւի Ձայն») մէջ դրանից աւելի առաջ գնալ անկարելի է։ Եւ պէտք է խորապէս ցաւել, որ կարող են հասնել բարոյական այնպիսի անկման, որին գուցէ չեն հասել և սև-հարիւրեակային ռուսական թերթերը։

Եւ, ճշմարիտ, ո՞ր փոքր ի շատէ և ամենատարրական արդարութեան զգացումն ունեցող անձը կարող է ասել, թէ Ս. Զաւարեանի սովամահ լինելու աղէտի մէջ մեղաւոր են ոչ թէ նրա կուսակցական ընկերները, բարեկամները, որոնք լքել են նրան և նոյնիսկ աշխատել խոչընդոտներ յարուցանել նրա դէմ, այլ նրա հակառակորդները, որոնք նոյնպէս լքել են նրան։

Ընդհակառակը, ամեն մի երեխայ անգամ կը վկայէ, որ եթէ Ս. Զաւարեանի գաղափարական հակառակորդները չեն աշխատել նրա համար պաշտօն և ապրուստ ճարել, դա դեռ հասկանալի է, դա դեռ այնքան դատապարտելի չէ. բայց անհասկանալի, դատապարտելի և զզուելի է, երբ նրա ընկերները վարվել են նոյն ձեւով։ Հակառակը պնդել՝ կը նշանակէ դիտմամբ կուրացած ձեւանալ և անբարեխիղճ լինել։

Գալով Միացեալ Ընկերութեան, հարկ կա՞յ ասելու, որ յարձակումները նրա դէմ միանգամայն անտեղի են և անարդար։ Միացեալ Ընկերութիւնը ունի որոշ կանոնադրութիւն, որի մէջ մի յօդուած պարտաւորեցնում է նրան պաշտօնի մէջ չընդունել յեղափոխական կուսակցութեան պատկանող և օտարահպատակ անձանց։ Այդ յօդուածը մտցված է, անկասկած, տեղիք չը տալու թիւրքական կառավարութեան կողմից որևէ կասկածամտութեան և հալածանքի։ Եթէ Ընկերութիւնը կատարել է իր կանոնադրութեան այդ պահանջը և ինքն Ս. Զաւարեանն ևս համոզվել է, որ նա իրաւունք ունի այդպէս վարվելու, մի՞թէ կարելի է նրան աւելի մեղաւոր համարել, քան այն ընկերներին և այն կուսակցութեանը, որոնց անմիջական և բարոյական պարտականութիւնն էր օգնել իրանց ընկերին և կուսակցութեան անդամին։

Ցաւում ենք, որ ակամայ խզեցինք մեր լռութիւնը, ցոյց տալու համար յիշեալ երկու օրգանների ակնյայտնի աչառու և անբարեխիղճ վերաբերմունքը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Տարագիր հադրութցիներին

Հադրութ, 27 հոկտ.

Օտարաշնակ հայրենակիցներ, ձեզ արդէն յայտնի է, որ Հադրութում հիմք է դրված մի փառաւոր դպրոցական շէնքի, որը պէտք է աւարտվի ձեր աջակցութեամբ։

Այժմ արդէն այդ շինութեան հիմքը վերջացած է համարեա և պատերը գետնի երես են հանված։ Շինութեան յանձնաժողովը որոշել է ոչ մի դժուարութեան առաջ կանգ չառնել և ձմեռվայ ընթացքում պատրաստել բոլոր նիւթերը, որպէսզի եղանակը բացվելուն պէս շարունակվեն աշխատանքները և ամենամօտ ապագայում վերջանայ գործը։ Շտապեցէք ուրեմն ձեզ մօտ եղած նուէրները հասցնել յանձնաժողովին, որպէսզի կարող լինենք անարգել առաջ տանել գործը։

Նախագահ շինութեան յանձնաժողովի՝
Ստ. Ստեփանեան
Անդամ-քարտուղար՝
Ս. Տէր-Գասպարեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կ. Պօլսից հեռագրում են մայրաքաղաքների լրագիրներին.

Այժմ պարզվում է, որ Գերմանիայի և Թիւրքիայի միջև գերմանացի հրահանգիչների առիթով բանակցութիւնները վաղուց են սկսված։

Մեծ պետութիւնների այդ մասին ուղղած հարցերին Գերմանիան տալիս էր խուսափողական պատասխաններ, թէ առայժմ ոչինչ վճռված չէ։

Այդպիսով այն տեղեկութիւնը, թէ Թիւրքիա են մեկնում 42 գերմանացի զինւորական հրահանգիչներ, երրեակ համաձայնութեան համար երևաց միանգամայն անսպասելի։ Գերմանացի հրահանգիչների Թիւրքիա ուղարկվելու հարցը կազմում էր ռուս-գերմանական գաղտնի բանակցութիւնների առարկան։

Կոկօվցէվը Բեռլինում գտնված ժամանակ յայտնեց գերմանական կառավարութեանը, որ, Ռուսաստանի կարծիքով, Կ. Պօլսի զօրքերի հրամանատարութիւնը գերմանացու յանձնելը բոլորովին թոյլատրելի չէ։

Գերմանական կառավարութիւնը դրան պատասխանեց, որ Գերմանիան ի նկատի կունենայ Ռուսաստանի բծախնդրութիւնը այդ հարցում և այդ պատճառով հրահանգիչների պարագլուխ գեներալ Սանտէրսը կարող է ստանձնել օրինակ Էրզրումի կամ Ադրիանուպոլսի զօրաբանակի հրամանատարութիւնը։

Հէնց դրա վրա էլ Բեռլինի բանակցութիւնները կանգ առան։

Այժմ ճշգրիտ տեղեկութիւններ կան, որ գերմանական կառավարութիւնը իրազեկ է արել Ռուսաստանին այն մասին, որ գեներալ Սանտէրսը ստանձնում է Կ. Պօլսի զօրաբանակի հրամանատարի պաշտօնը։

Երրեակ համաձայնութեան դիւանագէտները կարծում են, որ Գերմանիայի այդ վճիռը դեռ վերջնական չէ և յանուն ռուս-գերմանական բարի յարաբերութիւնների կը վերացվի։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻՑ

Ուստր, 31 հոկտ.

Հայ գրերու գիւտի և հայ տպագրութեան համազգային մեծ տօնին օրը, որ նշանակուած էր հոկտ. 13/26-ին, տեղւոյս ս. Փրկիչ եկեղեցւոյն մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր պաշտամունք և հոգեհանգիստ, Սահակ-Մեսրոպի յիշատակին երկսեռ խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։

Օրուան պատարագիչն էր Մուշեղ արքեպիսկոպոս Սերոբեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր հայութեան յիշատակելի այդ տօնին օրը կատարուելիք եկեղեցական արարողութեանց նախագահելու և քարոզելու։ Նորին սրբազնութիւնը՝ իր քարոզին բնաբան առնելով «Հայ գրերու գիւտը Սահակ-Մեսրոպի ձեռամբ» նիւթը՝ մէկ ժամ տեւող հիանալի բանախօսութեամբ մը վերլուծեց 1500 տարի առաջուան մեր ազգային եկեղեցական կեանքը և պարզեց Սահակ-Մեսրոպի կատարած հայրենասիրական այն վսեմ ու օգտակար ծառայութիւնը, որ հայ գրերու գիւտով ազգին կեանքը յաւերժացուցին և հայ եկեղեցին կորուստէ փրկեցին։ Մուշեղ սրբազան քարոզի վերջաբանին մէջ շեշտեց պէտքը հայ լեզուն ու հայ դպրութիւնը ժողովրդի ամեն խաւերուն ծանօթացնելու և ընդհանրացնելու, ըսելով թէ՝ Սահակ-Մեսրոպ հայ գրերու գիւտն ըրին, որպէսզի անիկա ժողովրդի ընդհանուրին սեփականութիւնը դառնայ, որով կարենան պահել իրենց ազգութիւնն ու հայ եկեղեցին։ Փափագ յայտնեց միանգամայն, որ հայ եկեղեցին ժողովրդեան հասկնալի լեզուով

կատարէ կրօնական արարողութիւններուն մեծագոյն մասը, եթէ կարելի է։

* *

Ամերիկահայոց ազգային կենտրոնական վարչութիւնը ամսիս 23-ին համազգային յոբելեանի առիթով շնորհաւորական հեռագիր ուղարկեց Էջմիածին Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին և իր կողմանէ յոբելեանին ներկայ գտնուելու համար ներկայացուցիչներ նշանակեց Կարապետ եպիսկոպոսին, Ա. Քալանթարին և Հ. Առաքելեանին։

Պէտք է խոստովանիլ թէ՝ ամերիկահայը իր գիրքին արժանի գործունէութիւն ցոյց չտուաւ համազգային յոբելեանի խնդրոյն մէջ, այլևայլ պատճառներով։ Քանի մը գաղութներու կողմէ միայն հանդէսներ տեղի ունեցան, իսկ դպրոցական ֆոնդի համար տակաւին ոևէ պաշտօնական հանգանակութեան ձեռնարկուած չէ։ Թերևս մօտ ապագային առոր ալ ձեռնարկուի։

* *

Ամսիս 26-ի կիրակի երեկոյեան հանդէս մը տեղի ունեցաւ ի նպաստ «Armenia» անգլիերէն ամսաթերթին, որ կը հրատարակուի Նիւ-Եորքի մէջ Արշակ Տ. Մահտեսեանի ձեռամբ։ Հանդէսին ատենախօսներն էին Արշակ Տ. Մահտեսեան, Ռուբէն Հէրեան և դոքթ. Փ. Ադամեան, որոնք շեշտելով օգտակարութիւնը այսպիսի ամսաթերթի մէջ՝ հրաւիրեցին ներկաները բաժանորդագրուելու, թերթին հրատարակութիւնը ապահովելու համար։

Հանդէսին ատենապետ Մ. Գ. Պէրպէրեան իր կողմէ 5 օրինակ «Armenia» այլևայլ կարևոր հաստատութիւններու և ամերիկացի յայտնի անձնաւորութիւններու նուէր ընելով՝ կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ իր օրինակին հետևին, թերթին հրատարակութեան բեռը խմբագրին ուսերուն վրայ չծանրացնելու համար։ Ամերիկահայոց նորընտիր առաջնորդ Սրբազն Ծ. վարդապետ Վեհունին 3 օրինակ բաժանորդագրուեցաւ, ուրիշներ ևս հետևեցան այս օրինակին և նոյն իրիկունը կարելի եղաւ «Armenia»-ին գրեթէ քառասուն նոր բաժանորդներ գտնել։

«Armenia»-ի խմբագիր Արշակ Տ. Մահտեսեան վերջին երեք տարուան մէջ մօտաւորապէս 1500 դոլէր կորուստ ունեցած է թերթի հրատարակութեան համար, զոհողութիւն մը, որ անհամեմատօրէն մեծ է իր ոյժին ու իր սեփական միջոցներուն։

Ամերիկահայ հասարակութեան համար ու մասնաւորապէս Նիւ-Եորքի մեր հայ հարուստ վաճառականներուն համար ամօթ մը պիտի ըլլար, եթէ ձգէին որ «Armenia»-ի խմբագիրը իր ոյժերը սպառած տեղւէր ու թերթին հրատարակութիւնը դադրեցնէր։ «Armenia»-ի պէս թերթ մը շատ կարևոր դեր ունի կատարելիք այս գաղթականութեան մէջ։ Հայ հարուստները ժամանակ է որ շարժին ու ստեղծեն միջոցներ, որպէսզի «Armenia»-ն կարենայ իր դերը պատուաւոր կերպով կատարել։

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Միլիւկովը մեկնել է Պարիզ հայկական հարցի վեհաժողովին մասնակցելու համար։

◆ Կ. Պոլսից հեռագրում են, որ Թիւրքաց կառավարութեան կարգադրութեամբ փակվեց «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան օրգան «Ազատամարտ» թերթը և կալանաւորվել է Բուլանըկի առաջնորդը։

◆ Այս օրերս Կ. Պոլսում «Կոնստանդին» նաւի վրա, այն րոպէին՝ երբ ռուսաց դեսպան Գիրսը հրաժեշտ էր տալիս ամերիկական դեսպանին, Թիւրքաց իշխանութիւնները, առանց վաղօրօք զեկուցանելու, կալանաւորեցին նաւի վրա ոմն Մուստաֆայի, որ յետոյ երևաց, թէ Մահմուդ-Շեվքէթ փաշային սպանողն է և դատապարտուած է մահվան պատժի։ Ռուսաց կառավարութիւնը սաստիկ բողոքել է Բ. Դրան այդօրինակ ինքնագլուխ և յանդուգն վարմունքի դէմ։

◆ Թիւրքիան խոստացաւ ազատել ռուսական նաւի վրա կալանաւորված Մուստաֆային։ Մեծ վէզիրը ներողութիւն խնդրեց Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպանից։

◆ Թիւրքաց կառավարութիւնը որոշեց յանձնել Մահմուդ-Շեվքէթ փաշային սպանող Մուստաֆային ռուսաց կառավարութեան ձեռքը միայն նրանից յետոյ, երբ Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպան Գիրսը սպառնայ իր կարգադրութեամբ, թէ կարող է ծովային ցոյց լինել Բոսֆորի ջրերում։

◆ Մահմուդ-Շեվքէթ-փաշային սպանողներից մէկը Օդեսսայում Թիւրքաց հիւպատոսին խոստովանել է, որ սպանութիւնից յետոյ մարդասպանները ապաւինեցին ռուսական շոգենաւում։

◆ Աւստրիան խոստացաւ Բուլղարիային պաշտպանել դինաստիան և ղեկավարել բուլղարական ներքին և արտաքին քաղաքականութիւնը։ Դրա փոխարէն՝ Բուլղարիան Վիէննայի հետ համաձայնութիւն կապեց, որով նա դառնում է Աւստրիայի զինուորական դաշնակիցը Բալկաններում։

◆ Ադրիանուպոլսում հրդեհը ոչնչացրեց 200 տուն։

◆ Պետերբուրգում ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, չէ աջողվել Բուլղարիային կնքել զինուորական պայմանագիր Աւստրիայի հետ։ Մինիստր Գէննադիէվը այժմ ուղևորվում է Պետերբուրգ։

◆ Բ. Դրան կարգադրութեամբ Թրակիայից արտաքսված են բոլոր բուլղարները։

◆ Գերմանիան և Ռուսաստանը պայմանաւորվել են չը խառնվել բնաւ բուլղարական գործերին։

◆ Խարբինից հեռագրում են, որ Չինաստանի հարաւում բռնկվել է յեղափոխութիւն։ Շանխայից ուղարկված է մեծ զօրամաս։ Ընդհանուր դրութիւնը չափազանց յուզալի է։

◆ Ճապոնիան Մեքսիկային առաջարկել է նիւթական օգնութիւն Ամերիկայի դէմ։

◆ Լոնդոնի և շվեյցարական Բազել ու Ժընև քաղաքների միջև հաստատվում է հեռախօս։

◆ «Н. В.»-ի թղթակիցը հեռագրում է, որ չը նայած կրած մի շարք չարչարանքներին և երկարատև բանտարկութեան, նախկին սուլթան Աբդուլ-Համիդը դեռ առոյգ է ու առողջ և չափազանց հետաքրքրվում է քաղաքական դէպքերի ընդհանուր ընթացքով։

◆ «Б. В.»-ին հեռագրում են Հռոմից, որ պապը սաստիկ հիւանդ է։ Ամեն րոպէ սպասվում է նրա վախճանը։

◆ Ֆրանսիացի յայտնի ժուրնալիստ Դերուլէտը ծանր հիւանդ է։

◆ Լոնդոնում, Բերլինում և Վիէննայում լրագիրների մէջ բողոքներ են տպվում ռուսական բանտերում տիրող ռէժիմի դէմ։ Բողոքների տակ ստորագրում են պալատի պատգամաւորներ և զանազան յայտնի ուսուցիչականներ։

◆ Մոսկվայի քաղաքագլուխ նշանակված է Պետական Դումայի անդամ Շտիւրմէրը, որ Պլեվէի մինիստրութեան մէջ վարում էր դեպարտամենտի վերատեսչի պաշտօն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

16 նոյեմբերի

ՈՒՐԱԼՍԿ։ Նոյեմբերի 14-ին հիւանդացան ժանտախտով 27, մեռան 24 մարդ. Մնում են հիւանդ 35 հոգի։

ՑԱԲԵՐՆ։ Նորից եղան անկարգութիւններ։ Կատարվեցին շատ ձերբակալութիւններ։ Կառավարութիւնը Բերլինից կարգադրել է կատարել խիստ քննութիւն։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Երկրագործութեան գլխաւոր վարչութիւնը նախագծել է երկրորդ հերթին բարձր գիւղատնտեսական հաստատութիւններ բանալ Հիւսիս-Արևմտեան երկրի քաղաքներից մէկում, Կովկասում, Տաշկենդում և Բեսարաբիայում։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈՍԼԱՒ։ Մարիեվի հանքերում 6 զինված մարդ գրասենեակից յափշտակել են 10,000 ր., սպանելով պահակին և հաշուապահին։

ՍԱՐԱԳՕՍՍԱ։ Ուսանողները քարեր նետեցին ոստիկանութեան վրա, որ ստիպված եղաւ զէնք մերկացնել։ Ուսանողները որոշեցին դասադուլ անել։

17 նոյեմբերի

Կ. ՊՈԼԻՍ։ Հանդիսաւոր կերպով Բոսֆորով անցաւ ռուսաց նաւագնացութեան ընկերութեան նոր «Մեծն Պետրոս» շոգենաւը, որի վրա յետոյ կայացաւ խնճոյք։ Ճառեցին դեսպան Գիրսը և ընկերութեան ներկայացուցիչը։

ՏԱՇԿԵՆՏ։ Բուխարա անցաւ էմիրը։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Ծովային փոթորիկ է։ Նաւագնացութիւնը կանգ է առել։ Մի քանի նաւեր խորտակվել են մարդկային կորուստներով։

ՈՒՐԱԼՍԿ։ Սկզբից մինչև նոյեմբերի 15-ը ժանտախտով հիւանդացան 307, մեռան 272 հոգի։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Աւստրօ-ունգարական դեսպանը թագաւորին յանձնեց իր հաւատարմագրերը և ստացաւ Սավվայի շքանշանի մեծ խաչը պարգև։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Ցաբէրնի դէպքերի առիթով ֆրանսիական կառավարութիւնը պաշտօնական քայլեր չէ արել։

Զինուորական մինիստրը մեկնեց Դոնաուէշինգէն կայսրին զեկուցանելու այդ դէպքերի մասին։

ԵԱՍՍԱ։ Մեկնեց մոնղոլական դեսպանութիւնը։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՍՊԵՐՄԻՆ

ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԵԼԻՆ միակ իսկական սպերմինն է, որը բազմաթիւ կերպով փորձված է և՝ շնորհիւ հասած փայլուն հետևանքների՝ առաջարկվում է աշխարհիս բոլոր յայտնի գիտնականների կողմից Նեվրաստենիայի, սեռական թուլութեան, զառամութեան, իստերիկայի, նեվրալգիայի, սակաւարիւնութեան, թոքախտի, սիֆիլիսի, սնդիկային թշկութեան հետևանքների, սրտի հիւանդութիւնների (ճարպութեան, սրտի պնդախտութեան, սրտի բաբախման, պէրէքոյի, միոկարդիտի), զարկերակի կարծրացման, ալկոհոլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կարբունծների, հիւանդութիւններից առաջացած յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ։ Առանձնապէս ուշադրութիւն պէտք է դարձնել

ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ

անուան վրա և զգուշանալ սակաւարժէք ու անպէտք նմանողութիւններից, այսպէս անուանված՝ սերմային գեղձերից պատրաստված մաձլուծներից, որոնք թէ յատկութեամբ և թէ ներգործութեամբ Սպէրմին-Պէլի հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն և յաճախ պարունակում են առողջութեան համար վնասակար տարրեր։ Դրականութիւնն ուղարկվում է ձրի։ Սպէրմին-Պէլը կարող էք գտնել ամենուրեք։

ՊՐՈՖԵՍՈՐ ԴՈԿՏՈՐ ՊԷԼ և ՈՐԴԻՔ։ ՍՊԲ.
ՄԱՏԱԿԱՐԱՐ ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ. ԴՐԱՆ.

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

(П. 111297) 12—8

(В. 54178) 39—12

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐ

ստացված է Կիսլովոդսկից մեծ քանակութեամբ (վարդագոյն ընտիր տեսակից) և ծախվում է ամենամատչելի գնով Հասցէն՝ Ձերքեզովսկայա (նախկին Աւճալսկայա) փողոց № 43.

Կ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆՑ

(ա. օ.) 1050. 3 2

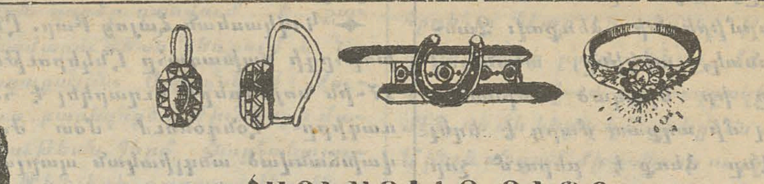

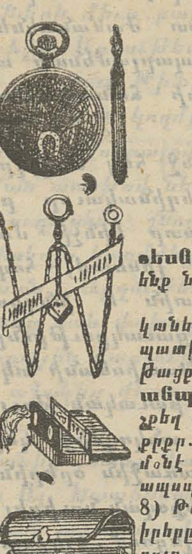

ՀԱՃԻԱԳԻՒՏ ԴԷՊՔ

ԿԸ ՀՄԱՑՎԷՔ

տեսնելով մեր առարկաները և կը զարմանաք՝ թէ որքան էժան գներ ենք նշանակել, երբ համոզվէք մեր ապրանքի լաւ յատկութեան մէջ։

ՄԻԱՅՆ 4 Ր. 95 ԿՈՊԷԿՈՎ ուղարկում ենք արժէք. և օգտ. առարկաների հետևեալ զարնիտուրը. 1) բացանի գեղ. ժամացոյց, մոդային, սև պողպատից, ... լարումը կոճից՝ 40 ժամ մի անգամ, անկէր. իսկ. ընթացքով, քարերով, կամ թէ կանացի ցիլինդր. ժամաց., մինչև րոպէները ստուգված անսպառման ուղիղ ընթացքով, 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ։ 2) Մոդային շղթայ՝ երկշարք, «Դուբլէ» իսկ. մետաղից, էլեգանտ ձևի։ 3) Ճաշ հետաքրքր. բռելօկ։ 4) Ժամաց. համար զամշեայ քսակ։ 5) բրաժմ. կաշուց պորտմոնէ 6 բաժ. և մեխ. փականով, պարիզեան չքեղ չինուածք։ 6) Կաուչուկէ կնիք՝ ապարատով անուն-հօրանուն-ազգանունով։ 7) Ժամաց. զոդերից պաշտպանող իր։ 8) Թատր. բինօկլ, էլեգանտ չինուածք. ախրոմատ. 4 ապակիով, որ մօտեցնում է իրերը ամենահեռու տարածութ. վրա։ 9) Խոշորացոյց—կենդանի պանօրամա, որ ցոյց է տալիս միանգամայն բնական կերպով։ 10) Վեց հատ ամենահետաքրքր. պատկերներ խոշորացոյցի համար։ 11) Չքեղ ընծայ կանանց համար, որ բաղկացած է դուբլէ ոսկուց չինված մատանուց՝ ֆրանս. ադամանդներով, բրօշկայից և մի զոյգ օղերից։ 12) Տն. պայման՝ որ պարունակում է մօտ 120 կաուչուկէ տառեր և ... ամեն մի տան համար։ 13) Գրպանի շատ յարմար պրիբոր նիկէլից։ 14) բրանի նէսէսէր՝ 4 հետաքրքր. առարկ.։ 15) ՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՅԹ! Րէվոլվէր—գրպանի մշտական վառելիք։ 16) Կախարդ. հետաքրքր՝ գրքոյկ, որ պարունակում է մօտ 100 նորագոյն ֆոկուսներ։ Ամբողջ զարնիտուրի գինը 4 ր. 95 կ., իսկ 2 զարնիտուրը՝ 9 ր. 30 կ.։ յղվիսի զարնիտուրը ամենաբարձր յատկ. առարկ.—5 ր. 70 կ., 2 հատը՝ 10 ր. 80 կ.։ Ուղարկվում է զարնիտուրը փակ ժամացոյցով՝ 1 րուբլի թանկ։

Խորհուրդ ենք տալիս բերել մայ լաւ տեսակը, որովհետև գնի մէջ կանագանութիւնը շատ քիչ է, իսկ յատկութեան մէջ զանազանութիւնը շատ։ Ուղարկում ենք վերադիր վճ. և առ. կանխավճարի։ Ճանապարհածախքը 45 կ. Սիբիր 80 կ.)։ Հասցէագրել՝ Т-во «ПАТЕНТЪ». Варшава, Св. Креста отд. 124.

(18, 28) (В. 64509) 3—2

ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի յիշատակ հայ գրերի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի 1913 թ. հոկտեմբերի 12-ից մինչև 1914 թ. հոկտեմբերի 12-ը բաց է անում

Հայերէն Հրատարակութիւնների Ցուցահանդէս

բաժին առ բաժին

Հոկտեմբերի 12—30 բացվեց ռուսահայ մամուլի բաժինը, որի առիթով տեղի ունեցան դասախօսութիւններ, կազմվեց և տպագրվում է ռուսահայ մամուլի բոլոր նշանաւոր յօդուածների գրախօսութիւնը և ռուսահայ բոլոր խմբագիրների խմբանկարը։

Հետզհետէ բացվելու են հետևեալ բաժինները. 1) Ազգագրական հրատարակութիւններ, 2) Արտասահմանեան պարբերական հրատարակութիւններ, 3) Վերածնութեան շրջանի հրատարակութիւններ (Էջմիածնի, Նոր-Ջուղայի, Հնդկաստանի և այլն) և ընդհանրապէս ռուսահայոց հրատարակութիւններ, 4) Մխիթարեանների (Վենետիկի և Վիէննայի) հրատ., 5) Թիւրքահայոց հրատարակութիւններ (Պոլսոյ, Երուսաղէմի, Զմիւռնիայի, Արմաշի և այլն), 6) Ամերիկահայոց, 7) Եգիպտահայոց և 8) Պարսկահայոց հրատարակութիւններ։

Ընկերութիւնը ամեն ջանք գործ է դնում ձեռք բերելու հայերէն բոլոր հրատարակութիւնները, որպէս զի կարողանայ Վեհափառ Կաթողիկոսից տրամադրված Թիֆլիսի Վանքի մայր եկեղեցում մօտի էջմիածնապատկան հողաբաժնի վրա կառուցվելիք Ընկերութեան գրադարան-թանգարանի հոյակապ շէնքը բանալ հայերէն հրատարակութիւնների ընդհանուր, ամբողջական ցուցահանդէսով և այս մատենադարանը դարձնել հայ գրերի և տպագրութեան համազգային մեծ տօնի ՄՆԱՑՈՒՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ։

Ուստի՝ Ընկերութեան խորհուրդը խնդրում է ամեն մի հայի ուղարկել իրան թէ իր և թէ այլ հրատարակութիւններ՝ հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Армянскому Этнографическому О-ву, կամ Société Ethnographique arménienne, Tiflis (Caucase).

Նախագահ՝ Ալ. Մելիք-Ազարեան

Անդամ-քարտուղար՝ Ե. Լալայեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օդօլը ականաւոր գիտնականների միահամուռ կարծիքով, ներկայանում է իբրև ատամների ողողիչ, որը ներկայումս ամենից կատարելապէս համապատասխանում է ատամների առողջապահական պահանջներին։

М. 2795 (17960)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԾԻԾԱՂԻ ՏԿՃՈՐ"

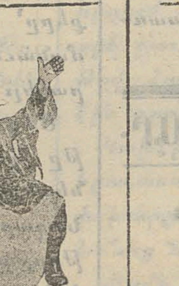

Անեկդոտների և սրախօսութիւնների ու Մօլլա Նասրէդդինի ընտիր տակների ժողովածու։ Գրքի երեսին այս նկարը մեծ գիրքով։ Գինն է 20 կոպ.։ Դիմել Թիֆլիսի հայ գրավաճառներին և կազմողին՝ Тифлисъ Семеновская ул. № 9. А. Г. Есаянцу. Գրքի գինը և ճանապարհի ծախսը 9 կոպ. մարկաներով ուղարկել առաջուց։ Գումարով ուզողներին 100 հատը կէս գնով, այսինքն 50% զեղչ. 50 հատին 40% զեղչ. 25 հատին 30% զեղչ։ Ճանապարհածախսը գնողի վրա։ Գումարով ուզողները պէտք է զրկեն կանխավճար, մնացածը վերադիր վճարով։

(օ.մ.) 1047. 20—2

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ

Մ. ՋՄՇԿԵԱՆԻ

1914 Թ.

«ՊԱՏԻ», «ՍԵՂԱՆԻ», «ՄՈՑԻ»

ԵՒ

АРМЯНСКІЙ КАЛЕНДАРЬ

съ предсказаніями

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ցանկացողները թող շտապեն պատուիրել։ Վերադիր վճարով պատուիրողները եթէ կանխիկ չը վճարեն գումարի կէսը, անկատար կը մնան պատուէրները։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Մակար Ջմշկեանին. Тифлисъ, Макару Чимишкяну.

(ե.կ.) 992. 10—6

1057. 3—1 (ե.)

1914 г. ОТКРЫТА ПОДПИСКА 1914 г.
(V-й годъ изданія)
НА ЖУРНАЛЪ
„ЖЕНСКОЕ ДѢЛО"

Въ теченіе года подписчики получатъ:

24 иллюстрированныхъ номера журнала по программѣ: вопросы общественные, въ связи съ женскимъ движеніемъ, педагогика, гигіена, беллетристика и поэзія, театръ и искусство, критическія статьи, историч. монографіи и біографіи замѣчательныхъ женщинъ.

Отдѣлъ моды и костюмовъ подъ редакціей спеціалистки-художницы г-жи Ирмы Лоранъ (M-me Irma Laurent).

Почтовый ящикъ—отвѣты на вопросы изъ области семейной, бытовой, юридической жизни, по гигіенѣ, хозяйству и т. д.

3 безплатныя приложенія: два альбома весеннихъ и осеннихъ костюмовъ, шляпъ и т. д., стоющихъ въ отдѣльной продажѣ по 1 рублю, и книгу по раціональной косметикѣ и гигіенѣ женщины.

Помимо этихъ прилож. подписчицамъ будутъ приложены выкройки моделей.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА со всѣми прилож., съ доставкой и пересылкой: Въ Россіи: на годъ—5 руб., на полгода—3 руб., на 3 мѣс.—1 р. 50 к. За границей: на годъ—7 руб., на полгода—4 руб., на 3 мѣс.—2 р. Цѣна отдѣльнаго № 20 к.

Подписка принимается въ главной конторѣ журнала „Женское Дѣло", Москва, Большая Дмитровка, домъ 26, а также во всѣхъ почтово-телеграфныхъ конторахъ и книжныхъ магазинахъ.

№ 4711 ՎԱՐԴԻ ԲԻՒՐԵՂԵԱՅ ՍԱՊՈՆԸ

Գործ են ածում անհեր, որոնք գիտեն գնահատել գեղեցկութիւնը։

Միակ գործարանատէր
ՖԵՐԴ. ՄԻՒԼՀԵՆՍ
Պարֆիւմէրիա
№ 4711.
Կէօլն. Րէգա.
հիմն. 1792 թ.

Շնորհիւ իր մէջ պարունակող մեծ քանակութեան գլիցերինի, «№ 4711 վարդի բիւրեղեայ սապոնը» կանոնաւոր գործածողները պարտական են նրան իրանց՝ պատանեկան հասակին յատուկ՝ երեսի գոյնով, թաւշի նման կակուղ, մաքուր և քնքոյշ կաշւով, որոնք իսկական գեղեցկութեան նշանաբանն են կազմում։

Զարմանալի կակուղ փրփուր։ Հիանալի հոտ։ Մեծ տնտեսութիւն։ Իսկականը միայն բոլոր պետութ. յայտարար. «№ 4711» մարկայով։

(М. 358723) 9—4

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный